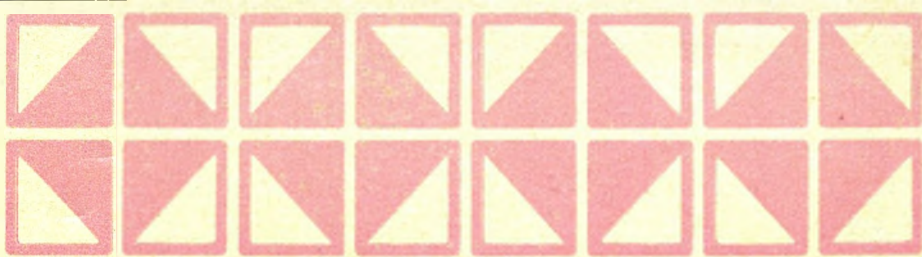
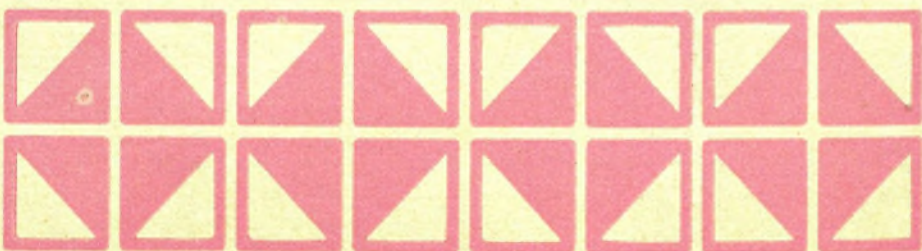

50501

1981

GRAFIKAI SZEMLE

**HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK
SZÁMÁRA. FELELŐS SZERKESZTŐ WANKO
VILMOS. A MAGYARORSZÁGI KÖNYV-
NYOMDÁSZOK ÉS ROKONSZAKMABELIEK
SZAKKÖRÉNEK KIADÁSA. MEGJELENIK
MINDEN HÓ VÉGÉN. XXI-İK ÉVFOLYAM
NEGYEDIK SZÁM. 1911. ÉVI ÁPRILIS HÓ**

GRAFIKAI SZEMLE

XXI. ÉVFOLYAM

BUDAPEST, 1911 ÁPRILIS HÓ

NEGYEDIK SZÁM

A Szakkör szaktanfolyamai.

Április hó elején befejeződtek a Szakkör 1910—11. évi szaktanfolyamai, melyeknek egyes előadás-sorozatairól annak idején részletesen beszámoltunk. Aki figyelemmel kísérte ezen beszámolókat, bizonyára arra a meggyőződésre jutott, hogy ezen tanfolyamok tananyaga csupán azokat a hasznos tudnivalókat ölelte fel, amelyekre minden nyomdásznak — legyen az szedő vagy gépmester — a gyakorlati életben feltétlenül szüksége van. A négy-nyolc előadásra terjedő különböző tárgyú ciklusoknak rendezésével nem is lehetett más célunk, minthogy a szaktársaknak alkalmat adjunk, hogy ezen alapismereteket elsajátíthassák. Az előadásoknak általában kielégítőnek mondható látogatottsága igazolja törekvéseinket s arra buzdít, hogy a jövő évi szaktanfolyamokat még szilárdabb és gyakorlatiasabb alapokra fektessük.

Már több ízben hangoztattuk, hogy az ez év őszen meginduló szaktanfolyamok rendezésébe az összes szaktársi köröket bevontuk, egyrészt, hogy azoknak is beleszólási és intézkedési jogot adjunk az össznégyedésszerűségért igen közelről és mélyrehatóan érdeklő kérdésben, másrészt, hogy a tanfolyamok erkölcsi sikerét mindenképpen biztosítsuk és a hallgatókat oly rendszeres és gyakorlati tanítás elvén alapuló szakoktatásban részesítsük, amilyen a mai korban támasztott igényeknek legjobban megfelel.

Az ez évi szaktanfolyamok szervezésére a Szakkörrel szövetkezett szaktársi egyesületek kiküldötteiből alakult bizottság eddig tartott értekezletein nagy vonásokban már megállapította a szaktanfolyamok szervezeti szabályzatának tervezetét s a szaktársak tájékoztatása céljából szükségesnek tartjuk, hogy ennek egy-két fontosabb pontját röviden ismertessük.

A megindítandó tanfolyam célja a tipográfiai munkásokat szakmailag — a gyakorlati szükségleteket szem előtt tartva — továbbképezni s a már meglevő ismereteket a fokozatosan fejlődő technikával párhuzamosan bővíteni.

A tananyag — melyet három részre osztott a bizottság és pedig: az általános ismeretek tanítására, a szedéstechnikai és a nyomtatástechnikai elméleti és gyakorlati előadásokra — felölelné mindazon ismeretek tanítását, melyeknek egy képzett szakember hasznát láthatja és annak idején az esetleg létesítendő nyomdásztanonciskola tananyagával is úgy hozhatná párhuzamba, hogy ezen szaktanfolyamok folytatását képezzék a tanonciskola tananyagának.

Ezek képezik az alapját a jövő szaktanfolyamoknak, melyeknek rendezésére vállalkoztunk s amelyeknek tervezetét már megküldtük az illetékes köröknek, abban a reményben, hogy azoknak vezetői vállalkozásunk komolyságát és fontosságát átérezve, minden rendelkezésükre álló eszközzel elősegítik annak megvalósítását — a köz érdekében.

Végre bizunk a szaktársakban, hogy fáradozásainkat méltányolva, a Szakkört sokkal intenzívebb támogatásban fogják részesíteni s pártolásukkal, illetve a Körbe való belépésükkel és annak érdekében való agitálásukkal lehetővé fogják tenni a nagy általánosság érdekében felállított programunk megvalósítását.

SZAKKÖRI HIREK.

Kérelem. Felkérjük a t. vidéki csoportpénztárosokat és a házipénztárosokat, hogy az esetleg felesleges ez évi január havi Grafikai Szemlét azonnal visszaküldeni sziveskedjenek. — Lapunk január havi füzetét szívesen becserejlük Löwy Salamon a „Nyomdai vázlatkészítés” című könyvével vagy a készletben levő Evkönyvekkel.

A hirdetésszedésről szóló ciklus eredetileg tervezett négy előadása, két előadásra zsugorodott össze. Az első napon Pavlovsky J. Alajos szaktárs igen érdekesen magyarázta a különböző hirdetésszedési rendszereket s előadását példákkal illusztrálta. Ezt követte a második napon Kizsol László szaktárs bevezetésével Prünner Arnold és Hock Károly szaktársak előadása: vázlatkészítés hirdetésekéről. Ezt gyakorolták a jelenlevő szaktársak az előadók utbaigazítása mellett. Harmadnap nemzeti ünnep lévén, az iskola zárva volt, a negyedik napra maradt volna a modern hirdetésekéről Prünner Arnold szaktárs előadása, amit azonban közbejött akadályok miatt nem lehetett megtartani.

A szaktanfolyamokon április hó 6-án befejeződtek az előadások. Március 21-én kezdődött a lemezvézési tanfolyam, melyen az előadók (Pavlovsky J. Alajos, János Péter és Novák Alajos) az alapnyomati lemezek anyagát, használhatóságát s megmunkálási módját ismertették, majd pedig Mäser- és linoleum-metszési gyakorlatokat végeztettek a hallgatókkal. Ezen ciklus március 30-án befejeződött. Az előadások látogatottsága már nem volt olyan nagymérvű, mint az előző ciklusokon, amit elsősorban a bekövetkezett szép tavaszi időjárásnak kell tulajdonítanunk. — A ciklus egyik estjén tette hivatalos látogatását Vigh Albert iparoktatási főigazgató is, aki a látottak felett elismerését fejezte ki. — Április hó 3-án vette kezdetét a gépmester szaktársak tanfolyama, melyen szintanokról, színek egymáshoz való viszonyáról, színkeverésről és nyomásról volt szó. Előadókként szerepeltek: Falusz Ede, Bauer Henrik és Balázs Károly, kiknek érdekes előadásait — sajnos — csak nagyon kevesen hallgatták. E ciklussal az 1910-11. évi szaktanfolyamok befejeződtek.

Kirándulás különhajóval Visegrádra. Márciusi számunkban már közöltük, hogy a Szakkör július hó 9-én nagyszabású kirándulást rendez Visegrádra, különhajóval, a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. óriási, ezer személyt befogadó „Deák Ferenc” nevű gőzösén, mely mostanában kerül ki a hajógyárból és a Duna legnagyobb, legszebb és legmodernebb hajója lesz. A hajó reggeli fél 7 órakor indul az Eötvös-térről, kiköt Budán is s úgy indul Visegrádra, minden további megállás nélkül. A fedélzeten katonazene, dalárda, világposta, alkalmi „Ekszkize” stb. szórakoztatja a közönséget. A hajón, vagy a visegrádi vendéglőkben elfogyasztott ebéd után a katonazenével együtt felvonulás a visegrádi várromokhoz, ott különféle társasjáték, tánc, este pedig tűzijáték. Hazatérés este hét órakor katonazenével Budapestre. Részvételi díj a Szakkör tagjai és hozzátartozóinak személyenként 20 K, gyermekjegy (10 éven alul) 5 K, nem tagoknak 3 K, gyermekjegy 1 K. A jegyek ára június hó 15-ig 20 filléres heti részletekben is törleszthető a házipénztárosoknál, akik azt hetenként is elszámolhatják a pénzbeszedők útján. A nagyobb nyomdákban aláírási ívek lesznek kibocsátva, míg a kisebb nyomdákban dolgozó szaktársak Bocsik István pénztárosnál jelentkezhetnek.

A SZEDÉS KÖRÉBŐL.

Szedések más szélességre való áttördelését annyiféle módszer szerint eszközlik szaktársaink, hogy nem tartjuk érdektelennek azokra néhány megjegyzést tenni; egyúttal egy új módot is megismertetünk. Egyesek a szedés áttördelését úgy végzik, hogy a megáztatott szedés sorait apránként a hajóról teszik át a sorzóba; viszont vannak olyanok is, akik a sorzót mellőzve magán a hajón eszközlik az áttördelést és a kizárását; a leggyakoribb mód az, amikor a szedő 4—5 sort szekrénynek szélére rak fel s onnan végzi a műveletet. Nálunk ezek a módok a leghasználatosabbak, bár mindegyiknek megvan a maga árnyoldala, így az első módszerű tördelésnél nagyon bajos és kényelmetlen a szabadon álló és jól megáztatott szedést apránként áttemelni a sorzóba, a harmadsorban említett mód mellett pedig ki vagyunk téve annak, hogy a betűk és felesleges kizárások a szekrénybe hullanak s az sem ritka eset, hogy éppen ilyenkor lökik meg a szekrényállványt és ennek folytán egész sorok dőlnek a szekrény álló rekeszeibe, nem kis gondot okozván a szedőnek annak kitisztítása. A másodikkal említett mód alkalmazását pedig azért nem ajánlhatjuk, mert nem tartjuk lehetségesnek a sorok egyenlő és pontos kizárását. Egyik lapársunk, a svájci „Le Gutenberg” legutóbb egy érdekes és nálunk alig ismert áttördelési módot ismertetett, mely szerintünk sokkal célszerűbb s gyakorlatiasabb,

A nemzetközi nyomtatványkiállításról

Lapunk hasábjain már sok szó esett az időnként rendezni szokott nyomtatványkiállítások céljairól szükségességéről és azoknak a szakársak szakismeretének és izlésének, valamint a szép iránti érzékének fejlesztésére való jótékony hatásáról, s így felmentve érezzük magunkat attól, hogy ezeket ismétljük és inkább arra fordítunk gondot, hogy tudósításunk hű tükrét képezze a kiállításon szerzett általános benyomásoknak. Mielőtt azonban ennek vázolására rátérnénk, illőnek tartjuk, hogy megemlékezzünk arról a lázas előkészületről, a rendezés körül kifejtett ügybuzgóságról, melyet a rendező nyomtatványgyűjtemény-nagybirtokos *Spitz Adolf* szaktársunk részéről tapasztaltunk.

Körünk szakbizottsága helyesen cselekedett, amikor a kiállítás rendezésével *Spitz* szaktársunkat bizta meg, alig is talált volna mást erre a célra, aki annyi lelkesedéssel és rajongó szakma szeretettel tanuskodó ügybuzgósággal végezte volna e nagy munkát. És ő szívesen vállalta ezen feladatot, melynek sikeres megoldása érdekében az éjszakát is nappallá változtatva rendezgette a hangyszorgalommal és nagy anyagi áldozatokkal összegyűjtött anyagot.

A nemzetközi kiállítás rendezésével szakbizottságunk tulajdonképpen azt célozta, hogy a szaktársaknak anyagot adjon a tanulmányozásra és így tudásuk gyarapítására, izlésük finomítására alkalmat szolgáltatson egy oly anyag közszemlére tételevel, melyből meggyőződést is szerezhesenek arról, hogy valójában mennyire is haladtunk a nyomdászatban mi: szegényes, mostoha viszonyok között tengődő magyarok.

Ezek voltak szakbizottság intenciói, amiket *Spitz* szaktársunk némileg félreértett: hogy mennyiben, azt a továbbiakban fogjuk megállapítani, előbb azonban lássuk a kiállított anyagot.

A kiállítás — mely március hó 25-én és 26-án volt látható a szak-egyesület termeiben — példásan, *Spitz* szaktársunkat jellemző pedantériával volt rendezve, s körülbelül 1500 kötetet és egyéb sajtóterméket tartalmazott a világ minden számottevő kulturállamából.

Ott láttuk első sorban *Spitz* munkáit, egy nemzetközi levelezőlapgyűjteményt, ausztriai, angol, dán, francia, holland, német, norvég, spanyol, svéd, svájci, északamerikai, argentinai, chilei, németkelet-afrikai, japáni és kínai származású nyomtatványokat; külön csoportokat alkottak a dombor- és színnyomatok, s fürdőprospektusok.

Sajnos, lapunk szűk tere nem engedi, hogy minden csoporttal külön-külön hosszabban foglalkozzunk, s így csupán a kiválóbbakat fogjuk nagy vonásokban jellemezni.

Spitz Adolf legutolsó munkáit állította ki, melyeknek mindegyike például szolgálhat a szaktársaknak, hogy nem elég valamely munkát szépen megtervezni és megszedni, hanem arra is kell gondot fordítani, hogy a szedés tökéletesen pontos és precíz legyen. Az ő közimert egyéni izlése, pedantériája és egyszerűség jellemzi minden munkáját. (E munkák között voltak kiállítva *Spitz* szaktárs megérdemelt kitüntetései, s a dicsőre lapszemelvények egész sora; szerény véleményünk szerint mindenkinek jogában áll ilyeneket nyilvánosságra hozni, de a rendező okosabban tette volna, ha — tekintettel a nyomdászok vérbeli rosszmájuságára — ezt mellőzi. Így nagyon sok csipős, fájo megjegyzést voltunk kénytelenek hallani.)

A nemzetközi levelezőlap-gyűjtemény nem sok érdekességet nyújtott, s csak arról győződtetett meg, hogy az illetékes hivatalos tényszerzőknek — akiknek az állami levelezőlapok nyomdai kiállítására befolyásuk van — nincs érzékük a modern nyomtatványok iránt.

Ausztriából származó nyomtatványok között alig láttunk valami kiváló munkát, mindössze néhány füzet és pár lap nyomtatvány került kiállításra.

Ugyanezt mondhatjuk a németországi csoportról is, melynek érdekességeit a betűöntődék és gépgyárak mintakönyvei és más prospektusok képezték.

Szakmánkban való csekély fejlődésről tesznek tanubizonyságot a spanyol és franciaországi nyomtatványok. Itt még mindig a tulságig vitt

diszítés járja a divatját; a nyomtatványok egyszerűségében rejlő nagy hatást, úgy látszik, nem akarják vagy nem képesek felfedezni az ottani mesterszedő szaktársak.

Néhány érdekes munkával szerepeltek a *norvég, svéd és dán* nyomtatványok. Egyszerű és izléses munkák, melyek jellegzetesen különböznek a többi európai nyomtatványoktól.

Angolországot is kevés nyomtatvány képviselte, de ezek legtöbbször igen szépen, s a keresetlen egyszerűségben kicsucsosodó szedéstechnikával lett előállítva.

A *délamerikai* nyomtatványok érdekességét nem lehet letagadni, noha követésre méltó példát nem találtunk köztük.

Annál kiválóbb csoportot alkottak az *északamerikai* nyomtatványok. Egytől-egyig igen egyszerű, s komoly tanulmányozásra érdemes munkák, melyeket követésre méltó példák gyanánt kell aposztrofálnunk, csak sajnálhatjuk, hogy számuk igen csekély volt.

Eredeti *japán és kínai* nyomtatvány alig volt néhány darab. Láttunk ugyan egész csomót, de ezek nagy részének eredete kétséges. Több szinnyomat volt, melyeknek egyikét-másikát az angol és amerikai lapokból ismerünk — mint nem ázsiai terméket.

A *fürdőprospektusok* csoportjába beosztott füzetek külsőre nézve szépen hatottak, de szövegbeli beosztás tekintetében semmi újat vagy különlegeset nem láttunk. Valamennyi a rendes könyvszedési metódus szerint készült.

A *szinnyomatok* csoportjáról elismerőleg kell nyilatkoznunk. Ezekből nagy anyag állt a gépmesterek rendelkezésére és érdemes is volt a tanulmányozásra.

A *dombornyomatok* ugyyszólván mindegyike tökéletesen szép munkáról tett bizonyosságot; igaz, hogy legnagyobb részük a dombornyomósajtógyárakból került ki, s így érthető hogy előállítóik a legtökéletesebb munkára törekedtek.

Nagyon sajnáljuk, hogy a magyarországi nyomdászatot csupán a rendező munkái képviselték; a hazai szedéstechnikát is több mesterszedő műveivel kellett volna bemutatni, miként hogy a többi államokat is több ember egyéni izlését és technikáját visszatükrözőtető munkák képviselték.

Amint már említettük: Spitz szaktársunk — bár érdemeit nem akarjuk s nincs is érdekünkben lekicsinyelni — félreértette szakbizottságunk intencióit, amennyiben olyan anyagot állított ki, melynek tanulmányozásából vajmi kevés gyakorlati értékű tanulságot vonhatnak le a kiállítás megtekintői. A kiállításnak ez az egyetlen, de lényeges hibája, mely elkerülhető lett volna, ha a rendező, ígéretéhez képest, a kiállításra szánt anyagba a szakbizottságnak betekintést enged. A bizottság tagjai mindenesetre észrevették volna a hibát s figyelmeztették volna erre Spitz szaktársat, akinek még módjában állt volna a hiányt pótolni, mert hisszük, hogy óriási gyűjteményében vannak jobb kivitelű kereskedelmi és egyéb merkantil és akcidenis nyomtatványok is. Mert ilyenekre számítottunk, *tudván azt, hogy ilyeneknek tanulmányozása friss gondolatokat, ötleteket és ujszerű megoldások eszméjét váltja ki a szemlélemből.*

A mai mesterszedő munkaköre az *üzleti nyomtatványokon kívül különösen családi jellegű sajtótermékek, meghívók, hirdetések stb. szedésére terjed ki. Ilyen* nyomtatvány azonban — sajnos — elenyészően kevés volt, s a kiállított anyag nagy része a betűöntődék, gép-, festék- és papírgyárak házi nyomtatványaiból került ki, azok pedig — mitűn csakis szakemberekkel állanak összeköttetésben — sem fáradságot, sem költséget nem kímélnek, csakhogy reklámnyomtatványaik a legmodernebb kivitelben kerüljenek ki a sajtó alól. Igaz, hogy ezekről is lehet sokat tanulni, de a magyar kereskedelem és ipar fejlettlenségéből kifolyólag még messze vagyunk attól az időtől, amikor a mi kereskedőink, iparosaink és gyárosaink reklámnyomtatványaikra számottevő összegeket áldoznak és így a szaktársaknak alkalmat nyújtanak ebbeli tanulmányaik értékesítésére.

A fentiekből önként következik, hogy a kiállított anyagból az egyes államok nyomdaiparának fejlettségét sem állapíthatjuk meg, mert

amennyiben a szedést megfordítva vesszük a hajóra, vagyis a szedés lábát nekiállítjuk a hajó fejlécének és az áttördelést úgy végezzük, hogy jobb kezünk négy ujjával megfogva a sort kör alakú mozdulattal helyezzük át a sorzóba. Ezen módnak az az előnye, hogy a szedéstest nem áll szabadon, hanem neki van támasztva a hajó két oldalának, miáltal a sort a kis ujjunkkal a hajó baloldalához szoríthatjuk s így leljes biztonsággal és gyorsan végezhetjük az áttördelést.

A GÉPTEREMBŐL.

A *másolható nyomáshoz használt hengerek mosása*. A gépmester szaktársak nagyon jól tudják, hogy a másolható nyomáshoz használt hengerek vízzel való mosásának nagyon sok hátránya van, az egyik nagy baj az, hogy a víz feloldja a hengeranyagot, mely így hamar tönkremegy; a vízzel mosolt henger egy időre elveszti a „zug”-ját, ami szintén nagyon sok kellemetlenséget okoz. Egy vidéki szaktársunktól kaptuk azt a közlést, hogy ő a szakemberek ellenkező vélekedése dacára a spirítuszt alkalmasabbnak tartja a másolható nyomáshoz használt hengerek mosásához. Egyrészt, mert nem támadja meg a hengeranyagot, s emellett a festéket is gyorsan oldja; hamar elillan, s így a henger gyors megszáradását elősegíti. Ezen eljárást nem volt alkalmunk kipróbálni, tehát nem is állíthatjuk, hogy célravezetőbb volna a vízzel való mosásnál. Tény az, hogy nagyon sok nyomdában használnak spirítuszt a hengermosáshoz, anélkül, hogy valamely különösebb hátrányát látnák.

Aranyfűtnyomás könyvnyomdai sajtón. Kérdést intéztek lapunkhoz, hogy miként kell eszközölni az aranyfűtellel való nyomást? Az aranyfűtnyomás hideg és meleg uton való eszközözés lehetséges a nyomdai gyorsajtókon is; a hideg eljárásnál — a nyomdászatban ez terjedt el nagyobb mértékben —, miként a bronznyomásnál: előnyomást kell eszközölnünk, melyhez tapadó képességű festéket vegyünk, de ügyeljünk arra, hogy ne tulsok festékekkel nyomjunk, mert az átűt az aranyfűtőn. Az előnyomatot aranyfűtellel befedjük, s gyapatot lenyomkodjuk, hogy hozzátapadhasson a festékre. A fény emelése céljából ajánlatos az aranyfűtellel ellátott nyomatot tiszta papírral letakarni és újra átnyomni, a pontos berakásra azonban nagyon kell vigyázni. Ezekután a felesleges aranyfűtőt gyapatot letöröljük. (A Gépterem nyomán.)

TECHNIKAI UJÍTÁSOK

A *festék nélküli nyomtatás* felállításáról szóló híreket néhány hetel elelőtt hozták nyilvánosságra a hírlapok. Több oldalról ajánlották figyelünkbe a „szencziós” hirt, amelynek mibenlétéről a külföldi

szaklapok hirdásából óhajtottunk meggyőződést szerezni. Most, hogy az egyik angol szaklap kimerítőbben foglalkozott a találmánnyal: megnyugtathatjuk a festégyártást feltű szaktársakat, hogy mindezt csak a kísérletezésnél tart az illető fellaláló, s még jó időbe telik, míg a problémát megoldania sikerül, nem is szólva arról, hogy a találmánynak a gyakorlati életbe való átültetése még csak a jövő zenéje. Az illető fellaláló egy angol mérnök, aki a festék nélkül való nyomást kémikáliákkal impregnált papír és elektromosság segítségével akarja elérni, s azt állítja, hogy találmánya lehetővé teszi a szivárvány minden színében való nyomást s így képes lesz a maiaknál sokkal tökéletesebb színnyomatokat is készíteni. Az eljárás sikere a papír impregnálásán mulik. Annyi bizonyos, hogy a találmány tökéletes megoldása esetén, nagy változásokat fog előidézni a papír-és gépgyártás, no meg a festékgyártás terén is, bár ez utóbbi korántsem fog elpusztulni, mint az egyesek gondolják.

Szedés kézirat nélkül. Edison egyik újabb találmányát, a diktálógépet mutatta be Köllzov Albert mérnök a „Berliner Typographische Gesellchaft“ egyik legutóbbi ülésén. A gép, mely hivatva volna a gyorsírást fonográfál helyettesíteni, a következő: Tölgyfaszekrény közepén vas alaplemez van elhelyezve; alatta óramű, amely azonban elektromos motorral is helyettesíthető. A lemez felső részére forgó tengely van erősítve, amelyet az óramű hoz forgásba. Erre a tengelyre stearinanyagból készült henger van borítva. A henger felett orsócsavaron mozgó hangérzékeny hártya, ezen pedig éles gyémántú. A beszéd által előidézett rezgés a hártya felfogja s a rajta elhelyezett gyémántú segélyvel átviszi a stearin-hengerre, amelyen azt különböző mélységekben bekarcolja. Ha már most egy, a hengerre diktált levelet hallani akarunk, úgy csak át kell fordítanunk a hártyát a másik oldalára és az éles gyémántú helyébe egy tompább tű lép, amely a hengerbe metszett barázdákat megérezelve, rezgése által a hangot ismét átviszi a hártyára és hallhatóvá teszi. Az előadó mérnök több sikerült kísérlettel bemutatta, mint lehet egy e célra készült lábfék igénybevételével úgy a diktálásnál, mint a hallgatásnál, ha szünetre van szükség, a henger forgását egy pillanat alatt elállítani, avagy az elmondott, de meg nem értett mondatokat, avagy szavakat megismételteni. Továbbá, hogy hogyan lehet korrekciót eszközölni; ha a henger forgását elállítjuk, jelzéssel ellátjuk s a korrekciót a henger más helyén betoldjuk. Végül bemutatta, mint használható a diktálógépe a nyomdászatban anélkül, hogy a szedéshez kézirat volna szükséges. A szedő tömlőkbe illesztett hallókat dug a fülébe és a szedendő szöveget

hiszen a grafikai iparvállalatok saját házi nyomtatványait nem lehet ennek fokmérőjéül tekinteni.

Mindezek dacára is nagy köszönettel tartozunk Spitz Adolfnak, amiért a nagy anyagi áldozatok árán összegyűjtött és feltve őrzött, gondozott gyűjtemény megismerését lekötelező szíveséggel lehetővé tette, s a kiállítás rendezését magára vállalni szíves volt.

A rendezés nehéz és fáradságos munkájából kivették a részüket *Benkő D. Dezső, Boros Dezső, Goldberger Armin, Klein Armin, Lackenbach Artur, Schornstein Jakob, Steiner Soma* és *Steinherz Miklós* szaktársak is, miért is fogadják ez uton a Szakkör választmányának köszönetét.

Modernül.

Iparunk szerencsétlenségei azok a nyomdai munkásokból átvedlett nyomdatulajdonosok és ugynevezett „művezetők“, akik segédkorukban háromkrajcáros bugyi-bicskával korrigálták szedéseiket, s mint főnökök és faktorok a legjobban verik a mellüket, mondván: „én is szakember vagyok!“

Ez a néhány zugnyomdatulajdonos nem elégszik meg azzal a kétes dicsőséggel, hogy szennykonkurrenciát űz, s így alkalmazottait igyekszik minél jobban kihasználni, hanem nagy garral modern mesterszedőket keresnek és alkalmaznak, egyrészt, hogy ezzel tudatlanságuknak hizelegjenek, másrészt, hogy szerencsétlen alkalmazottaikra zudítsák az agyukban évek óta meghuzódó ősi gondolataikat, s lehetetlennel lehetetlenebb kívánalmaikat.

Ezeknek a „szakembereknek“ modernél-modernebb szörnyszülöttei megmetyezik nemcsak a szakemberek egy részét, hanem — ami ennél még sajnálatraméltóbb — a rendelőközönség izlését is, s annak kulturális színvonalát eme „modern“ törekvéseikkel a nullára szállítják.

A legtöbb ilyen volt „szakember“-nek igazán szemérmetlennek kell lennie, hogy akkor, amidőn a szedőnek utasítást ad, hogy a kétcicerős Korvinus kurrensbetüiből szedett szavak közé két cicerót, sőt ennél is többet osszon be: nem tud elpirulni és szégyenkezni azon, hogy szedőlegény volt valaha!

Ezt megtesszük mi helyettük.

Ugyancsak e szakmai jeleseknek köszönhetjük egyes irányzatok kialakulását is — értve az epileptikus rohamokat keltőket, — melyek hűen tükröztetik vissza hozzáértésüket, mit ha a mesterszedő apoztrofál, azzal ütnek el, hogy „*mi jobban tudjuk, mi kell a megrendelőnek, mint maga!*“

Nagyon sok olyan nyomtatványt tudnék bemutatni, melyet a „*kikristályosodott és raffinált izlésű*“ nyomdatulajdonosok esztétikusnak vallottak; azt az örömet azonban mégsem szerezem meg nekik, hogy alkotásaik egy grafikai szaklapban is lássanak napvilágot.

Az ilyen sajtótermékek rendszerint a „csak modernül“ dolgozó nyomdákban kerülnek ki, s ha valamelyik szedő másképp csoportosítja a sorokat, logika és szépészeti szempontok szem előtt tartásával — az nem tud szedni.

Az ilyen szedő azután az ő szemükben minden — „Tanmühelyből kikerült kócos Ritter“ stb. —, csak jó nem . . .

És a megrendelő közönség?

Tapasztalatunk az, hogy ha egy megrendelővel — hosszas rábeszélés, az esztétikai elvek fejtegetése, no meg jelentékenyebb árengedmény biztosítása után — sikerült elfogadtatni valamely „csodaszép“ nyomtatványt: úgy az azontul rendesen szívósan ragaszkodik ahhoz, s nehezen bírható arra, hogy egy kifogástalan izléssel készült, szép és modern munkát elfogadjon.

Nagyon is tapasztalhatjuk a mindennapi életben, hogy ama bölcs gondos, mely ekkép szól: „a rossz hamar talál követőkre; a metyegy gyorsan terjed“, tartalmas igazság.

Ahol már el van rontva minden jó izlés és felfogás, ott még mártírmunka árán sem lehet boldogulni, meddő marad minden, a jó és szép iránti érzék felkeltésére irányuló kísérlet.

Ilyen nyomdáktól és szedőktől elnyomorított „izléssel“ találkozunk a nyomtatványok ezerein, de csak egyet ragadok ki a tengersok közül, egyrészt, mert eklatáns példa, másrészt pedig, mivel rendelője oly csökönyszerően ragaszkodik hozzá a néhány évvel ezelőtt történt felcicsérésből kifolyólag, hogy ugyanazon üzlet egy helyesebb szedés elfogadtatását célzó kísérlete teljesen sikertelen maradt. (Lásd a Kern Emil-féle levélfej-példákat.)

Összehasonlítva a két példát, bővebben nem is kell magyarázni az egyik izléstelen voltát, a különféle betűk dekoratív hatását, gyalázatos — a diszítésnek alárendelt — szóróvidítéseit, rossz tagoltságát a másik egyszerű izlésességével, helyes csoportosításával, szövegezésével és szövegbeli hangsúlyozottságával szemben.

KERN EMIL

RÉZMŰVES-ÜZLET

BUDAPEST.

II., Kapucinus-utca 16.

Alapított 1821.

MINDENNEMŐ KÁVEHÁZI ÉS KONYHAI EDÉNYEK. SAJ RDSZ KÁVÉS TŰZHELYEK JÓ ÉS OLCSO ÓNOZÁS.

ALLE ARTEN VON KÜCHEN- UND KAFFEHAUS-KOCHGESCHIRREN KAFFEHERDE EIG SYST GUTE U. BILLIGE VERZINNUNG.

KERN EMIL RÉZMŰVES-ÜZLETE

BUDAPEST, II. KER., KAPUCINUS-UTCA 16. SZÁMU HÁZBAN

MINDENNEMŐ KÁVEHÁZI ÉS KONYHAI EDÉNYEK □ SAJÁT RENDSZERŰ KÁVÉS TŰZHELYEK □ JÓ ÉS OLCSO ÓNOZÁS. ALLE ARTEN VON KÜCHEN- UND KAFFEHAUS-KOCHGESCHIRREN KAFFEHERDE EIGENES SYSTEM. GUTE UND BILLIGE VERZINNUNG □ ALAPITTATOTT 1821

És mégis! Mindeme jó tulajdonságok mellett sem volt képes hódítani, meggyőzni a mételvezetett, s visszavezetni az egyszerűség útjára, amely a megtestesült eleganciához vezet.

A kontároktól így megrontott közönséget bajos lesz kigyógyítani maradiságából, s kárba vesztett igyekezet helyett igyekezzünk kibővíteni az időket, amikor szent Simplicissimus megszabadít bennünket az olyan „szakképzett“ alakoktól, s nem fog teremni oly sok tudatlan „fönök“, akinek a nyakába a betüöntödei vigécek egész lomtárukat varrhatják, hogy végül is mesterszedő, mint egy vértanu, a hasznavehetetlen anyaggal is — alkosson. kl.

Hogyan lehet és kell a gépmesternek a mesterszedővel együtt dolgoznia?

(IV.) Évekkel ezelőtt nagyon divatos volt, s néha napján ma is előfordul, hogy valamely nyomtatvány fősorát két színben nyomják; ezt úgy érhetjük el, hogy a sort az első színnel való nyomás után 1-2 ponttal eltoljuk és egy második színnel átnyomjuk az első szint. Eltekintve attól, hogy ilyen eljárással nem érjük el a kívánt hatást, nem minden írásfajnál alkalmazhatjuk azt, s sok vesződséggel is jár.

Egyes soroknak két színben való nyomására sokkal alkalmasabbak a kontur-betűk, melyeknél a belső betűket valamely világos és élénk színnel szokás belenyomni; ilyen esetben azonban ajánlatos a kontur-betűkből szedett sort vékony kartonnal megritkítani, mert igen gyakran tapasztalhatjuk, hogy a kontur és belső betűk között, a betüöntöde hibájából, parányi vastagsági különbözések vannak és ebből kifolyólag a belső betűknek a konturba való beleillesztését csak hosszas igazítgatások után tudjuk elérni.

a gép által fülébe diktáltatja. A láb-fék használata által úgy szabályozhatja a gépet, hogy az ne diktáljon többet, mint amennyit emlékezetében megtarthat, sőt szükség eselén egyes mondatokat megismételhet. A gép rendes körülmények között 80—100 körforgást végez egy perc alatt úgy, hogy 8—9 perc alatt 1300—1500 szót képes felvenni a henger. Egy és ugyanaz a diktálás tetszőszerinti mennyiségben megismételhető a egy henger 70—80-szor lecsiszolható és újra felhasználható. A gép ára 300 márka, a hozzávaló henger darabja 150 márka. A bemutatást élénk eszmecsere követte, amelyben a felszólalók mindannyian elismerték a gép nagy jelentőségét, főleg az irodai és kereskedői világra nézve. Azonban annál a kérdésnél, hogy mennyiben felel meg a diktáló gép a kéziratnélküli szedés előállításánál, kiváltképpen a gépszedésnél, a vélemények nagyon eltérőek voltak. Bármily hihetetlenül hangozzék is ez a probléma az első pillanatra, mégsem lehetetlen, hogy a rohamosan fejlődő géptechnika rövid időn belül ezt is megvalósítja számunkra. R. A.

NYOMDAI ANYAGOK KEZELÉSÉRŐL.

Az új rézléniák megvizsgálása. Léniákat magasság és képvastagság iránt oly mód megvizsgálni, hogy a kikötve érkezett oldalakat gébbe állítjuk és levonatot készítünk róluk: téves és megbízhatatlan eljárás. Az új léniá-anyagot azonképpen kell megvizsgálni, amint azt munkánk-nál felhasználni szoktuk, mert szinte technikai lehetetlenség a tömören egymáshoz tapadó kövér léniákból egyenletes és jól kiadóó levonatot készíteni. Épp oly kevés sikerülhet ez finom, duplafinom léniákról. Ha tehát megbízható precíziós műszerek nem állnak rendelkezésünkre a magasság megvizsgálásához, úgy ritkítsuk meg térzőkkel a léniásorokat, szorítsuk az oldalakat zárókeretbe, hogy meg ne dőljenek és így emeljük be a gébbe. Feltéve, hogy a léniák alá piszok nem került, borítás, festék és hengerek kifogástalanok, úgy óvatosan lehuzhatjuk. Ha mérsékellen erős nyomás ellenére a levonot mégsem jó, úgy a léniákban van a hiba. St-z.

Az oxidálásról. A betüfémnek gondos vegyítése, a megöntött betűk szakszerű kezelése és elhelyezése által az oxidálás bizonyos mértékig megakadályozható, illetve a legszűkebb térre szorítható. Azonban teljes leküzdése vagy tovább terjedésének megakadályozása mindeideig nem sikerült és így leghelyesebb az oxid által megtámadott befűfajokat beolvasztani. Hogy mi idezi előab betűk oxidálását, arról a vélemények még ma is megoszlanak, általában azonban megegyeznek a tekintetben, hogy főleg a helyi viszonyokban keresendők az okok, minthogy az

öntődékben az egyes betűfajok átlag nagyobb mennyiségben öntetnek a csak azután kerülnek forgalomba. Oly nyomdákban tehát, hol oxidálás fellép, nem szabad a betűket nedves állapotban a szekrényekbe visszaosztatni; ugyszintén a légmentes elzárás is tápot nyújt az oxid elharapódzásának, tehát száraz levegőáramlatnak tegyük ki inkább azokat, mert a betűnek is szüksége van levegőre. Egyébként a betűk gyakori használata is gátat vethet az oxidálásnak. Lugköoldattal való mosás szintén mellőzendő. *St.z.*

BEKÜLDÖTTEK.

Debrecen város könyvnyomdávalatának mult évről szóló zárszámadása a vidéki viszonyokhoz mérten csinos munkának mondható. A borítólap szövegének elrendezése helyes, logikus, csupán a rajzolt betűk ellen van kifogásunk; különösen csunya a kezdőbetű, noha teljesen azonos a szöveg Z betűivel, de nagytva sokkal esztelenebbnek tűnik fel. A jó helyen alkalmazott címert nem értett volna átrajzoltatni, főleg egyszerűsíteni, mert az aprólékos részletek hatástalanok. A belső címlap is igazolja, hogy szedője már fittyet hány a régi címszedési „szabályoknak”, s egy fokozatból azedi az egész szöveget; nem így a díszítésnél, mert ezzel plasztikus hatás elérésére törekedett. Ez vonatkozik a szennycimre is. Egyébként a szöveg és a táblázatok is rendes szedők munkájára vallanak. Az eredmény- és mérleg-számlák veszteg- és nyereség-, illetőleg vagyon- és teher-számláit külön-külön oldalakká alakították és az aláírásokat mindegyiknél ismételték. Erdemesen tartjuk ezt felemlíteni, mert ezen módszer arra enged következtetni, hogy a munka tervezője áldozatul követelte azt a szokást, mely szerint e számlák oldalai két egymással szemben levő lapon elhelyezve egy egészet alkotnak. E munkában azonban ezen mód követése — tekintettel arra, hogy minden oldal két színben nyomtatott kerettel van ellátva — a fűzel egyöntetűségét megbontotta volna. A megoldást helyesnek tartjuk, de ismervén az üzleti körök maradiságát, nem hisszük, hogy követője akadjon.

A debreceni szaktársak egy címlapot küldtek be megbírálás végett, „mivel annak szedése vita tárgyát képezi”. Válaszunk nagyon rövid: a sorok szedése és elhelyezése kifogástalan, az alulalkalmazott nagy vignettát azonban el kellett volna hagyni, vagy sokkal kisebbel helyettesíteni.

A nagybecskereki szaktársaink által rendezett estély meghívóját szemlélve, örömmel állapítjuk meg, hogy a vidéki szaktársak is kezdnek kiábrándulni az eddig divatban volt léniakombinációs remekművekből. Mostani meghívójuk egyszerű munka, s így letisztosabb is, bár szedője még ezen is a kellelténél

A gépmesternek sokszor nagy gondot okoz a táblázatok harántvonalainak sorogyanbe állítása is. A különbözetek többnyire onnan keletkeznek, hogy az egyik harántszedést ürpótlókkal, a másikat pedig kvadrátokkal és tézrőkkel szedik; az utóbbi rendesen valamivel hosszabb (kirug). Ennek elkerülése érdekében a szedőnek — ha már kényszerítve van az anyagok keverésére — ügyelnie kell arra, hogy a kvadrátok és tézrők, valamint az ürpótlók egyenlő mennyiségben legyenek elosztva a harántszedésekben.

Falragaszok szedésénél a szedőnek figyelemmel kell lennie arra, hogy a szedésben 4—5 cicerónyi helyet hagyjon a gépszalagok átvétele céljából, mert ezek a gyorsajtókon való nyomásnál nélkülözhetetlenek. A falragasz fősorának lehetőleg a középre kell esnie, máskülönben — a gépnek egyenlőtlen megterhelése következtében — a gépmester sok vesződségnek van kitéve.

A falragaszszedésnél különös gondot kell fordítani a sorok pontos kizárására, mert ezeknek nyomásánál szokott a leggyakrabban előfordulni, hogy a hengerek nemcsak egyes betűket, hanem egész sorokat kihúznak. Tanácsos, hogy a gépmester a sorok pontos kizárását a forma bezárása után, annak emelgetésével maga is ellenőrizze, különösen oly esetben, amikor a falragasz sorai a hengerekkel párhuzamosan állanak.

A mesterszedőnek a gépmester révén tisztában kell lennie a nyomógépek munkaképességével is, mert az magától értetődő dolog, hogy míg például egy Liberty-típusú mozgó formaalappal bíró kisebb gépen nehezebb formát nem nyomhatunk, addig ugyanazt a munkát egy szilárd építésű Gally-típusú gépen könnyű szerrel elvégezhetjük.

Gyorsajtó és gyorsajtó között is vannak lényeges különbségek, így például nem minden gép alkalmas nagyobb felületű alapnyomatok nyomására.

E körülmények következeképpen a mesterszedőnek a neki átadott munkák tervezésénél tekintetbe kell vennie a rendelkezésre álló nyomógépek munkaképességét és ennek megállapításánál döntő szava kell hogy legyen a gépmesternek.

Végül még a klisék és klisék formák kezeléséről óhajtok megemlékezni.

A kliséket már a szedésbe való beillesztésük előtt kell odaadni a gépmesternek, hogy azokat a kellő betűmagasságra egyengethesse, esetleg, hogy a kivágásokhoz szükséges levonatokat előre lehúzhassa. Szükséges ez azért, mivel tudjuk, hogy mennyi bajunk van, ha a kliséket egyengetés végett a már gépben levő formából kell kiszedegetni; ez esetben nemcsak annak vagyunk kitéve, hogy a szedés összedül, hanem megtörténik az is, hogy egy-egy tézrő elcsuszlik és a klisé alá kerülve annak agyonnyomását okozza. Egyébként is sok idővesztéssel jár az ilyen utólagos kliséegyengetés.

A kliséknek pontos kizárásáról már a mesterszedőnek kell gondoskodni, mert lelkiismeretes munkával elejét veheti vagy a minimumra szoríthatja a masztolódást, mely köztudomás szerint — a maszatok leszorítása és leverése révén — anyagrongálással is jár.

A kliséket rendkívül kell óvni a víztől, tehát a klisék szedését — például a korrigálásnál — nem szabad megáztatni, mert ezáltal a klisék fája megvetemedik és az esetleges egyengetés is leázik róla.

* * *

Ezzel végére értem értekezésemnek, noha a tárgy koránt sincs ki-merítve. Végtelen sok oly dolgot lehetne még felhozni, mely jobban megvilágítaná a mesterszedő és gépmester együttműködését és ennek szükséges voltát. De most nem folytatom tovább, mert a pályázati feltételek által megszabott terjedelmet már is túlléptem.

Most még csak azt jegyzem meg, hogy a gépmester és mesterszedő együttműködésének legfőbb feltételeiül tekintem: az egymás iránti szaktársias tiszteletet, a szakma iránti szeretetet és a tanulni vágyást. Ha ezekkel a jó tulajdonságokkal bírnak, úgy nemcsak az együttműködést tesszük lehetővé, hanem anyagi boldogulásunkat is elősegítjük.

Faltusz Ede.

Magyartalanságok.

(II.) Az árjegyzékek és egyéb kereskedelmi nyomtatványok szövegében felette gyakori a *be- és fel- igekötővel képzett cselekvő szók* hibás alkalmazása, pedig ezek rendszerint a német *ein* határozót utánozzák a igés összetételekben. Például: betart (einhalten) vagyis betartani a határidőt; ez germánizmus. A magyar megtartja szavát, ígérését, a törvényt, tehát *megtartja a határidőt* is; vagy einstellen: beszüntet = megszüntet. Eppen így: felhagy (auflassen) vagyis felhagyni az üzletet; szintén németes. Helyes magyarság szerint így szedendő: *felhagyni az üzlettel*; vagy anbieten: felkínál = kínál, mert nem: minden felkínált mennyiség elkelt, hanem: *minden kínált mennyiség elkelt*.

Midhurst	..dep.	7	7*	7	17	9	20	1124	1124	1257	2	49	4	40	6	11	6	51	16	50	.....
Solham	.. ..	7	8*	7	28	9	28	1132	1132	1	5	57	4	51	6	19	6	59	6	58	.....
Potworth	.. ..	7	14*	7	36	9	37	1139	1139	1	3	4	4	59	6	26	8	6	8	8	.....
Pulborough	..acr.	7	24*	7	51	9	50	1152	1152	1	25	3	17	5	15	39	8	19	7	22	.....
Chichester	..dep.	8	40	10	45	10	45	1220	1220	2	15	35	1	5	35	7	18	.....	1114	.....	
Lavant	.. ..	8	49	10	53	10	53	1228	1228	2	23	38	8	5	43	7	26	.....	1123	.....	
Singleton	.. ..	8	4	11	6	11	6	1236	1236	2	3	14	6	8	5	37	34	.....	1132	.....	
Cocking	.. ..	9	12	11	14	11	14	1244	1244	2	39	4	15	7	6	6	32	.....	1029	.....	
Midhurst	..arr.	9	19	12	11	12	11	1260	1260	2	46	4	21	7	6	6	49	.....	1246	.....	
Ports. Town	.. ..	8	0	9	30	9	55	1135	1135	1	30	.....	4	5	5	35	.....	9	10	.....	
Lavant	.. ..	8	16	9	45	10	9	1153	1153	1	48	.....	6	9	6	51	.....	9	21	.....	
Fratton, Southsea	.. ..	8	4	9	33	9	58	1140	1140	1	34	.....	4	6	6	36	.....	9	13	.....	
Chichester	..arr.	8	34	10	3	10	31	1215	1215	2	9	.....	5	3	2	7	33	.....	9	45	.....

De más igéket is használnak hibásan a kereskedelmi nyomtatványokban. Például: in Abzug bringen: levonásba hoz = *levon*; seine Rechnung finden: számláját megtalálja = *megvan belőle a haszna, nyer rajta*; entgegensehen: elébe néz = *vár, remél*; in Konkurs gehen: csődbe megy = *csődöt mond*; sich ausreden: kibeszéli magát = *kimentti magát*.

Hibásan képzett névszókat (főneveket) is nagyszámban használnak árjegyzékekben, körlevelekben és egyáltalában a kereskedelmi nyomtatványokban. A képzők ezek: *-nok, -nök, -da, -de, -lat, -let, -ny, -any, -eny, -ony, -öny, -vány, -vény*. Ezeket a képzőket íróink valószínűleg a nyelvújítás korában alkalmazták olyan fogalmak neveire, melyekre a magyar szókincsben akkor megfelelő névszó nem volt; de a fejlődési folyamat közben néhány bevált szó példájára halomszámra keletkeztek a hibásan képzett főnevek. Például a *-nok, -nök* meghonosult szláv szókból került a magyar nyelvbe, mint: asztalnok, udvarnok, tárnok; Barcafalvi Szabó Dávid „Siegwart” című érzélgős regény fordításánál azután ezek mintájára alakított ilyeneket: kormánynok, személynök, tanácsnok, közbönök (közbenjáró) stb. Mások pedig felbuzdultak ezen a példán, s alkottak ilyen szókat: helynök, tollnok, gyakornok, ügynök, pénztárnok stb. Csakhogy a helyes magyarság

több léniát használt fel. A nyomónak azonban ügyelni kellett volna, arra, hogy a léniák nyomás közben el ne causzanak, mint az ezen meghívónál látható. A műsor szedése nagyon „száraz”, nem ártott volna ezt az oldalt is, a meghívóhoz hasonlóan, diszkrétén disziteni. Az első oldal nyomására nagy gondot fordítottak, s így kellett volna tenni a műsornál is, mert ennek a nyomása nagyon hiányos, foltos és hiányos.

A SZEDŐGÉPEKRŐL.

A Typograph-szedőgépgyártól két műlapot kaptunk, melyeknek egyike Tolstojt, másika pedig Ibsent ábrázolja. Mind a kettőt a gyár gép-szedő-iskolájában szedték a Typograph himzsminta-matricáival. — Tagadhatatlan, hogy e műlapok egyes munkák s a szedőgéptechnika nagy fejlődéséről tesznek tanúságot, de az is bizonyos, hogy az ilyen fajta képszedésnek alig van gyakorlati értéke, s csak azt bizonyítja, hogy a Typograph-szedőgép is a legprecízebben, matematikai pontossággal működik. — A Typographot különben ujjban egyszerűbb vasuti menetredek s ehhez hasonló vonalas munkák szedésére is alkalmazták; az ilyen munkáknál a rovatok közötti különböző vastagságú vonalak a sorok törzének teljes képepre öntetnek s így ha a sorokat oldalakká állítják össze: az apró vonalokból egy egész léniá alakul ki. A beküldött mintákon, a pontos kizárás és öntés dacára is, meglátászik, hogy a vonalak „darabolva” vannak s bizonyos, hogy a nyomás által nagyobb mértékben előálló kopás esetén még jobban tűnnek elő a vonalak folytonossági hiányai, mindamellett nagy haladásnak kell tekintenünk e szedőgép illeten való tökéletesítését, annál inkább, mivel tudjuk, hogy a technika folytonos fejlődése a szedőgépek moslani hibáinak megszüntetését eredményezi, s azok a táblázatos szedésre is alkalmazhatóvá válnak. A Tolstojt és Ibsent ábrázoló képek erősen kisebbitett másai és a menetredezés-minta lapunk ezen oldalán látható.

Szedőgép mint önálló üzem. Tudjuk, hogy Amerikában már vannak olyan nyomdai vállalatok, melyek csak szedésre előállítására, vagy pedig csupán szedésformák kinyomására rendezkedtek be. Ugy látszik ezekről vett példát két berlini gép-szedő, akik, mint a „Korrespondent” írja, egy szedőgépet vettek és állítottak fel, melynek segítségével gép-szedést szálaltanak. Hogy eszméjük bevált s vállalkozásuk eredményre vezetett mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy üzemük bővülése folytán most már több szedőgépet állítottak be, s így alkalmazottakra is lévén szükségük, az árszabályközösségbe való felvételüket kérték. Eddig még nem sikerült kikutatni, vajjon nyomdák vagy könyvkiadók-e azok, akik náluk szedést rendelnek? Ez pedig a

berlini nyomdatulajdonosokat nagyon érdekli.

Gépszedő szaktársaink igen jól tudják, hogy nagyon kellemetlen, ha kezük munka közben izzad. Nemcsak azért, mert a billentyűk jelzései hamar piszkosak lesznek, hanem azért is, mivel mindazon géprészek, melyeket izzadó kézzel megérintenek: megrozsdásodnak. A kéz izzadásának legjobb ellenszere a citromlé, melylyel a kezeket jól bedörzsöljük; jó szolgálatot tesz különben a salicilporral kevert burgonyaliszt is.

A PAPIRSZAKMÁBÓL.

Mennyi papirt gyártanak Németországban? A német papirgyárosok egyesülete most tette közzé a német papirgyárak által termelt papirmennyiségre vonatkozó adatokat, melyek szerint 1909-ben körülbelül másfél millió tonna, négyszáz millió márká értékű papirt állított elő a német birodalom területén levő 663 papirgyár. — E papirmennyiségnek csaknem a felét Poroszországban gyártották, a többi pedig Németország kisebb államaiban. A német papiripar óriási fejlődéséről tesz tanuságot azon körülmény, hogy az 1897. évben felvett statisztikai adatok szerint csak 780.000 tonna papirt gyártottak 205 millió márká értékben. Tehát 13 év alatt megkétszereződött a papirtermelés. A papir átlagos ára kilonként 27,7 pf. (1897-ben csak 26 pf.). A gyártott és piacra bocsátott papirmennyiségből egy német alattalóra 20,27 kg papir esik 5,33 márká értékben; így tehát a papir az életükségleti cikkek között a hetedik helyre került, mert tudnivaló, hogy egy német alattalóra 2185 kg köszén, 631,4 kg burgonya, 141,3 kg rozs, 111 liter sör, 8,36 kg buza, 22,8 kg só, 20,27 kg papir, 17,6 kg cukor, 17,32 liter petrolium, 6,98 kg gyapotlárú, 6,5 liter szesz, 3,30 kg kávé, 1,7 kg dohány, 0,08 kg tea esik évenként.

Felbert Gyula, a theresienthali papirgyár raktára és magyarországi képviselője, raktáron tart rendkívül nagyválasztékú nyomo, középanyag, famentes és amerikai illusztrációs műnyomópapírokat, ugyszintén legfinomabb szines borítékpapírokat, duplexet és kartonokat.

IRODALOM.

Kereskedelmi nyomtatványok címen Gondos Ignác szaktársunk kiadásában megjelenő szakkönyv — mely a kisebb kereskedelmi nyomtatványok modern kivitelével foglalkozik —, a technikai kivitel megkönnyítése végett ez év őszén kerül a piacra.

A **Magyar Iparművészet** ezidei harmadik száma gazdag és változatos tartalommal jelent meg. Székely Bertalan emlékezetének van szánva az első cikk, amelyben dr. Lándor Tivadár mélyreható jellemzését adja a nagy dekoratív művész egész monumentális jelentő-

szempontjából ezek kifogásolhatók, s mindig helyesebbek az ilyenek: *pénztáros, ügyvivő, gyakorló*, (lásd Fogarasi Kis Szótárát) stb.

A *-da, -de* képzőt szintén idegen szókkal idomították magyar fogalmak kifejezésére, mint: csorda, borda, kaloda; a szófaragás idejében ezek mintájára keletkeztek azután: csapda, rakoda, hajóda, pénzverde stb.; ujabban pedig már ezek: sertéshizlalda, étkezde, kávépörkölte, öntöde, patkolda, tudakozóda stb., holott az efféle szokat helyettesíteni vagy legalább helyesbiteni kellene; az említett szavak helyett teljesen megfelelők például: *sertéshizláló, étkező, kávépörkölő, öntő műhely, patkoló műhely, tudakozó intézet* vagy *ház* stb.

Hasonlóképpen *-lat, -let-re* képzett szók, például: kínálat, kereslet, üzlet, készlet, cimlet, többlet, keveslet, egylet; ezeket is sokszor kijavíthatja a *-sedő*: *bolt, meglevő áruk, okirat*, (vagy: *levél, kötvény, aszerint*, hogy milyen fogalomra használják), *egyesület* szavakra.

A *-vány, -vény* képzőre használnak ilyen szokat: kérvény, szemelvény, állvány, kiáltvány, kötelezvény, nyugtatóvány, térítvény, kötvény, bizonyítvány, szelvény; ujabban pedig: szokvány, küldvény, igérvény. Ezek a szók az olyan régi példákra keletkeztek, mint: tanítvány, ingóvány, maradvány, járóvány (járvány), növevény (növény) stb. ámde nem felelnek meg teljesen a magyar szóképzésnek; minthogy azonban végképp átmentek a kereskedelmi forgalomba, sőt a Balassa-és Fogarasi-féle szótárban is szerepelnek, nem igen veszik figyelembe a javítást; legfeljebb nyugtatóvány helyett jobb a *nyugtató*, (azaz nyugtató); a küldvény szót sok pénzintézet így használja: *küldíme*.

Az *-ny, -any, -eny, ony, -öny* képzős szóknál fölöttébb gyakori a németesség; például az előny szóval kifejezett fogalmak: előnnyel bír = *előnye, elsőbbsége van*; előnyben van = *jobb áll, helyzete kedvező*; előnyt adni = *elsőbbséget, kedvezményt adni*; előnyére fordítani = *a maga hasznára, javára fordítani*; előnyös ajánlat = *kedvező ajánlat*; előnyösen ismert = *jó hírű* stb.; éppen így rossz a hátrány = *kár, ártalom, sérelem*; igény = *jog, követelés, kívánság*; idény = *évad*; sürgöny = *távirat*.

Kereskedelmi nyomtatványainkban a legcsunyább magyartalanságokat természetesen a németes mondat szerkesztéssel és a szerletlenül használt idegen szókkal okozzák, de hát azokat mind egy közlemény keretében sorra venni lehetetlen; azonban már fentiekből is kiviláglik, hogy a munkáját értő szedőnek és korrektornak bőségesen akad rostálni valója, ha nem akarja, hogy a keze alól való kereskedelmi nyomtatványok nyelve úgy törje a magyarságot, mint csorba kasza a szecsákat.

Schwartz Armin.

A matematikai szedésről.

A Szakkör tanfolyamain, a könyvkészítésről szóló ciklus keretében, *Alpár Sándor* szaktársunk a matematikai szedésről tartott egy előadást, mely iránt elég szép érdeklődést tapasztaltunk.

A matematikai szedés bonyolultsága és nehézkességére való tekintetből szükségesnek tartjuk, hogy az elég sűrűn előforduló matematikai képletek szedéséről és annak alapfogalmairól egy cikkben tájékoztassuk olvasóinkat, mert ma még nagyon sokan vannak olyanok, akik a matematikai szedés mikéntjével nem lévén tisztában: egy-egy számtani képletet csak nagy vesződség árán képesek kiszedni.

Az alább következő értekezésben *Alpár* szaktárs foglalta egybe mindazon hasznos és szükséges tudnivalókat, melyeknek ismerete a matematikai szedésnél nélkülözhetetlen.

***

Két évtizeddel ezelőtt a Magyar Nyomdászok Évkönyvében egy cikk jelent meg a „A matematikai művek szedése” cím alatt igen bő tartalommal, s ez az akkori időben, mint szakcikk, teljesen megfelelt, azóta azonban a szedés minden ágazatában — s így a matematikai szedésben is — nagy haladást tudunk felmutatni, tehát nem fogok felesleges munkát végezni, ha a matematikai képletek szedés-technikájának újabb szabályait röviden ismertetem.

Tudvalevő, hogy a könyvszedést ma holnap szedőgépeken fogják végezni, azonban a merkantil, táblázat és matematikai szedéshez kézi szedőre mindig szükség lesz, miért is ajánlatos, hogy a szaktársak az ilyen szedések technikájával megismerkedjenek.

A képletek szedéséhez alkalmazandó betűfajok igen sokfélék; rendszeren az antikva, cursiv, görög, fraktur és gót betűk használatosak. Kivánatos, hogy a betűfajok egyenlő vágásuak és egyenlő vonalban állók legyenek, s betűképük nagyságára nézve se igen különbözzenek egymástól. A képletekben a számok *antikva*, a betűk *kurzívól* és az előforduló zárjelek *antikvából* veendőek. A szövegben előforduló s képletekre vonatkozó betűk mindig *kurzívól* szedendők. A matematikában nem létező a kis *o* betű — ez csak a kémiában fordul elő — mindig *zérust* jelent.

A képletekben előforduló legfontosabb jelek a következők:

= egyenlő (equales)	± több vagy kevesebb mint,
+ összeadó (plus),	± hasonló,
× szorzó,	≈ egyenlő és hasonló,
- kevesebb (minus),	// szorzat,
≡ azonos,	∞ végtelen,
> nagyobb mint,	∑ összeg,
< kisebb mint,	∫ egészleti jel (integrál)
≈ nagyobb vagy kisebb mint,	° fok, 'perc, " másodperc, ''' vonal
√ egyszerű gyök,	√ négyzet-gyök,
	√ köb-gyök.

Ujabbán a felsőbb iskolákban használatos tankönyveknél a szorzó jel helyett · pontot használnak.

A hossz-, ür- és súlymérték egységeinek rövidítései: méter = *m*, liter = *l*, kilogramm = *kg*; a korona *K*-val, a fillér *f*-fel lesz jelölve. Könnyebb áttekintés céljából a tankönyvekben előforduló összes egységjelzéseket *kurzívól* szedjük. Felemlitendők még a következő trigonometriai rövidítések is: *sin*, *lim*, *sinvers*, *cotg*, *cos*, *log*, *arcsin*, *arccos*, *sec*, *tang*, *cosvers*, *cosc*. Ezen rövidítések a képletekben mindig *antikva* betűkből szedendők.

Igen sok könyvnél észleltem, hogy a ∞ jel helyett fekvő nyolcast, √ jel helyett verzal *V*-ét, ° jel helyett a felső törtszámnak zérusát használták. Ez nem helyes, s csak azt bizonyítja, hogy nem minden nyomda rendezkedik be matematikai szedések előállítására. Magyarországon ugyszólván csak a Franklin-nyomda az, ahol a szedőnek a matematikai szedéshez megfelelő, szisztematikus anyag áll rendelkezésére.

Mielőtt szemléltetően bemutatnék néhány példát, szükségesnek tartom megemlíteni, hogy a matematikai szedésnél fontos szerepet játszik a szedés szélessége, mert minél szélesebbre szedjük a művet, annál könnyebben helyezhetjük el a hosszabb képleteket; ha azonban a képlet hosszabb, mint a mű szélessége, úgy leghelyesebb azt az = jelnél elválasztani és a következő sorban az = jelet újra kiszedni; a képleteket a + és - jeleknél is lehet ily módon elválasztani.

Ezen általános tudnivalók után rátérek a képletek szedésének mikéntjére, s mivel hazánkban igen sok tankönyv jelenik meg az alsóbb iskolák számára: magyarázatomat a legegyszerűbb példáknál kezdem. Ilyenek például a következők:

$$138 + 247 = \quad 3974 \times 146 = \quad 468 : 225 =$$

$$6542 + 35 = \quad 561 \times 13 = \quad 74 : 8 =$$

Ezeknél a *jeleknek* valamint a számok *egyesének* kell egymás alatt állniok. Ha ilyen példáknál sorszámok fordulnak elő, úgy azokat távolabb állítjuk a képletektől és *félkövéréből* vagy *zárjellel* szedjük. Példák:

$$1. \quad 397 + 142 + 816 = \quad 1) \quad 1589 + 249 + 321 =$$

$$2. \quad 73 + 98 + 53 = \quad 2) \quad 954 = 25 + 47 =$$

Most pedig áttérünk a matematikai képletek szedésére.

Tudjuk azt, hogy a számjegyek és az *a*, *b*, *d*, *g*, *h*, *k*, *n*, stb. egyenlő vastagságra (rendes körülmények között félnégyzetre) vannak öntve,

segének. — Gy. Takács Béla egy Amerikában élő és nálunk jóformán ismeretlen magyar származású szobrászművészről: Konti Izidorról számolt be, akinek szobrait, plakettjeit és kispasztikai alkotásait sok reprodukción mutatja be a szám. — T. Vigand Ede A kert és virágai címen egy kis kulturtörténelmi elmefuttatást közöl a kert architektúrájáról és változatairól. — Egy cikk ismerteti Rodinnek a művészi felegyelmeztségről vallott nézeteit, a többi rovatban pedig irodalmi ismertetések, pályázatok, stb. vannak a szokott változatossággal. Két színes melléklet is van csatolva a Magyar Iparművészet e számához, melyet az Iparművészeti Társulat tagjai évi 10 korona tagsági díj fejében kapnak. Előfizetési ára ugyanannyi.

A Ház című művészeti folyóirat ez évi 1-2. száma dus és érdekes tartalommal, s szokatlanul gazdagon illusztrálva jelent meg. A folyóirat technikai kiállítás dolgaiban teljesen elűt a magyar lapoktól. Szövege a legegyszerűbb szedés technikával de izlésesen, egy művészeti laphoz méltóan van elkészítve. Illusztrációinak nyomása is szakavatott gépmestere vallanak.

VIDÉKI HIREK.

Szegedi nyomtatványkiállítás. Nagy számu érdeklődő jelenlétében nyílt meg Szegeden március 25-én a Szakkör által rendezett kiállítás. Ablaka György szép beszéd kíséretében nyitotta meg a kiállítást, majd Pollák Simon szaktársnak, a Szakkör elnökének adta át a szót, felkérve őt a szabad előadás megtartására. Pollák szaktárs a könyvnyomtatás multját, jelenét és jövőjét változta, majd pedig áttért a kiállítás anyagának ismertetésére, s ennek kapcsán felhívta a szaktársakat, hogy a díszítésben az egyszerűsége törekedjenek és a helyes tereosztásra ügyeljenek, mert munkáik csak így fognak megfelelni mai kor izlésének. Feltűnést kellett a Szakkör által kiállított nyomtatványgyűjtemény. Kiállították még Pálfi és Somogyi szaktársak Szegeden készült munkáit is, melyek a vidéki szaktársak szaktudásának és izlésének fejlődéséről tesznek tanuságot. A kiállítás délután 4 óráig volt nyitva, s este jól sikerült társasvacsera zárta be. Azt hisszük, hogy bátran kifejezést adhatunk azon reményünknek, hogy a szaktársak, látva a Szakkör eme igazán értékes fáradozását, támogatni is fogják azt, belépnek annak tagjai sorába és abba a helyzetbe hozzák, hogy minél többet tehessen az elhanyagolt vidéki szaktudásért. S.

Az egri nyomtatványkiállítás, melyet a husvéti ünnepekre tervezünk — a közbejött akadályok miatt — június hó 4-ére halasztottuk el. **Nagyváradon** május hó elején szakelődással kapcsolatos nyomtatványkiállítást rendezünk. A szakelőadást Pollák Simon szaktárs, a Szakkör elnöke tartja meg.

A debreceni városi könyvnyomda ez évben éri meg alapításának 350-ik évfordulóját, mely alkalmából a vezetőség kiadja a nyomda történetét.

A kaposvári „Somogyvármegye” nyomda és lapkiadó Rt. nemrégén tartotta VI. évi közgyűlését, mely elhatározta, hogy a vállalat fokozatos fejlődésével lépést óhajtván tartani, az eddigi 20,000 koronányi részvénytőkéjét 100,000 koronára emeli fel. A vállalat az elmúlt évben 10,000 koronával emelte nyomtatványforgalmát, a mérlege a részvénytőke 12 százalékos kamatoztatását igazolja. A tiszta nyereségből 7 százalékot fizetnek osztalékkokra.

KÜLFÖLDI HIREK.

SCHWARTZ SÁNDOR †

Schwartz Sándor, Szakkör tiszteletbeli tagja és az „Österr.-Ung. Graphische Centralblatt” szerkesztője és kiadótulajdonosa 69 éves korában meghalt. Budapesten született s itt is tanult, később Wienbe került s fokozatosan haladt pályáján, 36 éven át volt a bécsi „Buchdruckergremialfachschule” tanára és helyettes igazgatója, s neve és működése nálunk is ismeretes volt. 1887. évben alapította meg lapját, melyet nálunk is ismernek a szakemberek és szakkörök. — Emlékét megőrizzük!

Könyvművészeti kiállítás. Leipzigben, a könyvpiari múzeum helyiségeiben március 19-én nyílt meg a német grafikus művészek legújabb műveinek kiállítása, melyen kizárólag művészek által tervezett vagy azok felügyelete alatt készült könyvek állítatnak ki. — A leipzig-i könyvpiari múzeumban jelenleg több kiállítás tekinthető meg; többek közt ki van állítva a karlsruhadi dr. Becher könyvtábla-gyűjteménye, mely körülbelül 400 15-19. századbéli könyvtáblát tartalmaz, továbbá Gruner grafikus művész munkáinak nagy része és egy határ modern kiadói jel, végül egy modern könyvtábla-gyűjtemény.

A leipzig-i nyomdászság a közel-múltban rendkívül látogatott gyűlést tartott, melyen a nemsokára lejáró árszabály revíziójával foglalkoztak és az eredeti tervezetet kisebb módosításokkal elfogadták.

A bulgáriai nyomdai munkások béremelés és a munkaidőrovidítés érdekében kezdett sztrájkja elbukott, s a sztrájkolók egy része a régi, a másik része pedig ennél rosszabb feltételek mellett vette fel a munkát.

VEGYES HIREK.

A nők éjjeli munkáinak korlátozásáról szóló törvényjavaslat, melyre az európai államok nagy részét a Bernben elfogadott nemzetközi egyezmény kötelezi — már előre veti árnyékát. Nálunk alig, de a külföldön élénk pro és contra vitalközlések folynak az érdekelt körökben. — Ausztriában például,

s így könnyen eligazodhatunk, ha számok és ezen betűk mint számlálók, illetve nevezők kerülnek össze, amennyiben egy négyzetre zárjuk ki őket, amint az a következő példán is látható:

$$\frac{1}{a} + \frac{2}{b} + \frac{3}{d} + \frac{4}{g} + \frac{5}{h} + \frac{6}{k} + \frac{7}{n}, \dots$$

Az alábbi egyszerűbb példából láthatjuk, hogy a törtvonalakat a számtani jelek irányában kell állítani:

$$(+a) : (+b) = + \frac{a}{b}, \quad (-a) : (+b) = + \frac{a}{b},$$

$$(-a) : (-b) = + \frac{a}{b}, \quad (+a) : (-b) = - \frac{a}{b}.$$

Ha a betűkhöz felső vagy alsó törtszámok is jönnek, úgy legcélzerűbb a számlálót és nevezőket 14 pontra kizárni, mert a törtvonalnak hosszabbnak kell lennie az összeszedett betűknél, például:

$$\frac{a^3}{b^2} + \frac{b^3}{d^3} + \frac{d^4}{g^4} + \frac{g^5}{h^5}, \quad \frac{a_2}{b_2} + \frac{b_3}{d_3} + \frac{d_4}{g_4} + \frac{g_5}{h_5}.$$

Vannak képletek, amelyeknél a számok és betűk egymás mellé kerülnek ez esetben a jeleket és a számokat egymás alá szedjük, olyan formán, mint azt a közönséges számtannál is bemutattam. Példa:

$$x - 2y + 3z - u = 5, \quad z - 2u + 3x - y = 0,$$

$$y - 2z + 3u - x = 0, \quad u - 2x + 3y - z = 5.$$

A matematikai képleteknél előforduló zárjeleket a következőképpen alkalmazzuk:

$$\left(\frac{a}{b}\right) < \left(\frac{a}{b}\right)^2 < \left(\frac{a}{b}\right)^3 < \left(\frac{a}{b}\right)^4 < \dots \quad \left(3x+1 + \frac{2}{x}\right).$$

Amint már említettem, a szorzójeleket sok esetben pontokkal helyettesítik; az ilyen szorzópontokat mindig a törtvonal irányában kell állítanunk, így:

$$n \cdot \frac{a}{b} = \frac{n}{b} \cdot a = \frac{na}{b} = \frac{a}{b} \cdot n.$$

Most pedig lássuk a nehezebb — de elég gyakran előforduló — képleteket. Az első példánál az a a számláló és a zárjelben levő $(b-c)$ a nevező, szóval a nagyobbik törtvonal az a és $(b-c)$ között van;

$$1) \quad \frac{a}{\left(\frac{b}{c}\right)} = a : \frac{b}{c} = a \cdot \frac{c}{b} = \frac{ac}{b}, \quad 2) \quad \left(\frac{a}{b}\right) \frac{c}{d} = \frac{a}{b} : c = \frac{a}{b} \cdot \frac{1}{c} = \frac{a}{bc},$$

$$3) \quad \left(\frac{a}{b}\right) \left(\frac{c}{d}\right) = \frac{a}{b} : \frac{c}{d} = \frac{a}{b} \cdot \frac{d}{c} = \frac{ad}{bc}.$$

a másodiknál az $(a-b)$ és c között, míg a harmadik példánál az $(a-b)$ és $(c-d)$ között kell alkalmaznunk a nagyobb törtvonalat, melynek egy vonalban kell esnie az egyenlőségi jellel.

$$1) \quad \sqrt{3}, \sqrt{12}, \sqrt{1000}, \sqrt{a}, \sqrt{ab}, \sqrt{abc};$$

$$2) \quad \sqrt{a \sqrt{a \sqrt{a \sqrt{a \sqrt{a}}}}};$$

$$3) \quad \sqrt{\frac{a}{b}}, \sqrt{\frac{b}{d}}, \sqrt{\frac{ab}{dg}}, \sqrt{\frac{abc}{bdg}};$$

$$4) \quad \sqrt{a} + \sqrt{\frac{a}{b}}, \sqrt{\frac{d}{g}} + \sqrt{b}.$$

Ezen négy példa a gyökjelek alkalmazási módjait mutatja. A gyökjeleknél a szedést az alapsornál kezdjük, s a betűket és gyökjeleket

egy vonalba állítva zárjuk ki. A 2. példánál az összes gyökjelek vonalban állanak, s fokozatosan nagyobbak.

Ime egy nehezebb képlet, melynél az alapsort a $\sin$, $\cos$ rövidítések képezik, tehát a képletek szedését is ezeknél kell megkezdennünk.

$$\sin \frac{a}{2} = \sqrt{\frac{1 - \cos a}{2}}, \quad \cos \frac{a}{2} = \sqrt{\frac{1 + \cos a}{2}},$$

$$\cos \frac{a}{2} = \sqrt{\frac{s(s-a)}{bc}}, \quad \sin \frac{a}{2} = \sqrt{\frac{(s-b)(s-c)}{bc}},$$

Gyakran előfordulnak képletek, melyeknél a betűkhöz fent vagy lent kisebbfokú betűket és számokat (a matematikában indexnek nevezik ezeket) kell szednünk, például:

$$a_n, b_m, d_i, \quad a^n, b^m, d^i; \quad a_{1n}, b_{2m}, d_{3i}, \quad a^{n1}, b^{m2}, d^{i3}.$$

Ezen kis betűket és számokat rendszeresen két fokkal kisebb írásból (garmondnál nomparellből, petitnél diamantból) kell szednünk.

Az ilyen képleteknél igen óvatosan kell eljárnia a leggyakorlottabb szedőnek is, mert könnyen összetévesztheti, hogy tulajdonképpen hol kell a kisebb betűt, számot és jelet alkalmazni, mert előfordulnak ilyen képletek is:

$$a^{n+1} b^{m-2} x^{i+3}, \quad a_{n+1} b_{m-2} d_{i+3}.$$

Ha a kéziratban a nagyobb betű előtt összeadási jel van írva, ugy ezt már a nagyobb betűnek megfelelő jelekből vesszük. Példa:

$$a^{n+1} + b_{m-2} + g^{i+3} + h_{j-4}.$$

Sokszor az indexnek is van indexe, s így az ilyen képleteknek a szedése már nehezebb, bonyolultabb, tehát óvatos és figyelmes munkát igényelnek, például:

$$a^{n_1+1} + b_{m_1-2} + g^{i_1+3} + h_{j_1-4},$$

$$\frac{1}{a^{n-m}} + \frac{2}{b^{m+n}} + \frac{3}{c^{n-m}}, \quad a \frac{n}{n-m} + \frac{b}{m+n} + \frac{c}{n-m}$$

Még tovább is folytathatnám, mert a tárgy nincsen teljesen kimerítve és ezen speciális szedést elméletileg igen nehéz, de gyakorlatilag könnyebben lehet elsajátítani.

Nem tartom érdektelennek e lap hasábjain is felvetni az eszmét, hogy a Szakkör vezetősége lépéseket tehetne oly irányban, hogy a matematikai szedést gyakorlatilag is bemutatthassuk az érdeklődő szaktársaknak.

Alpár Sándor.

A szedőgépekről.

(II.) *A Linotype sorszedő és öntőgép.* Ezen gépet — mely a szedőgépek közül a legelterjedtebb — a német származású Mergenthaler Ottmar technikus találta fel 1884-ben Baltimoreban, s az ugyanott megalakult Mergenthaler-Társaság hozta forgalomba.

A Linotype-szedőgépen, köztudomás szerint, nem betűket, hanem matricákat szedünk sorokká, melyekről azután önműködőleg történik a soröntés. Egyike a legjobban megszerkesztett szedőgépeknek, amely a szerkezetén eszközölt javítások és újítások révén háromszorosan kevert szedésnek előállítására is alkalmassá tétetett.

Magunk előtt látva a gépet, elsősorban a billentyűzet ötlük a szemünkbe, mely oly alacsonyan van elhelyezve, hogy a gépszedő ülve végezheti munkáját: a billentyűzést. A billentyűzeten kilencven betűnek való gombot látunk, s ha a gépszedő ezek közül egyet megnyom, akkor a billentyűszerkezet mögött elhelyezett excenter egyet fordul, s ezáltal a vele összekapcsolt pálcika feltolódván szabaddá teszi a

ahol a tervezett törvény szerint esti 8 órán túl nómunkásnak egyáltalában nem lenne szabad dolgoznia, a kisebb, illetve középszerű nyomdák üzeme érdekében indult meg a vita, mely azt kívánja, hogyha már a romlásnak kitétt anyagok előállításánál kivételt tesz a törvényjavaslat és megengedi a nők éjjeli munkáját, engedje meg azt is, hogy a nyomdák éjjeli üzemeiben a berakónók esetéről-csacsré dolgozhassanak. Mivel nemcsak a romló árak és anyagok előállításánál, de más iparágaknál, s különösen a nyomdai iparnál igen fontos szerepük van a nómunkásoknak, kívánatos volna, ha az illetékes körök már most behatóan foglalkoznának a nómunkások ügyével.

Roman Scherer A.-G. luzerni fabetűgyár, melynek reklámlapját márciusi számunkban közöltük, be-küldte az általa gyártott fabetűk és diszilmények mintáit, melyekről meggyőződünk, hogy az 1877-ben alapított gyár valóban a mai korba illő technikával és művészi érzékkel állítja elő gyártmányait. E fabetűgyár készítményei különben híresek nyomásképességükről s tartósságuk-ról. A fabetűkhöz kizárólag impregnált körtefát használnak. — A gyár magyarországi képviselőjét a most alapított Horvát Lajos-féle grafikai szaküzlet (Budapest, VI. kerület, Dávid-utca 8) bírja.

HIVATALOS RÉSZ.

Rendes évi közgyűlés 1911. évi március 12-én. Pollák Simon elnök üdvözli a megjelenteket, s megállapítván a határozatképességet a közgyűlést megnyitja. — Jegyzőkönyvhitelesítőül a közgyűlés Lusztig Ferenc és Steiner Soma tagtársakat küldi ki. Elnök röviden vázolja az elmúlt évben végzett munkát és az évi jelentés felett megnyitja a vitát. Benkő D. Dezső, Kún Kornél felszólalásai a elnök és Walter Ernő válasza után az évi jelentés elfogadjatik. A pénztáros jelentése — Benkő és Román Antal hozzászólása s elnök megnyugtató válasza után — tudomásul szolgál. Leltári jelentés tudomásul vették. A közgyűlés a jelentések elfogadásával a vezetőségnek a szokásos felmentvényt megadja. A szavazatszedő bizottságba kiküldetnek: Benkő D. Dezső, Román Antal, Fröhlich Samu és Bozsik István. Ezek után elnök a lelépő vezetőség nevében köszönetet mond a tagok bizalmáért. — Indítványoztatott, hogy a vezetőség nyomdánkenti titkos szavazás útján válaszlássék. Elvettetett. Elnök elrendeli a szavazást, s annak tartamára a közgyűlést felfüggeszti. A szavazás befejezése után elnök a közgyűlést újból megnyitja, s jelenti, hogy a számvizsgáló bizottság tagjainak névsora a szavazó lapokon tévedésből nem közöltetett, kéri azoknak utólagos megválasztását. A közgyűlés a számvizsgáló bizottság tagjaiul Lusztig Ferenc, Benkő D. Dezső, Román Antal, Müller

Samu és Soós Gyula szaktársakat választja meg. Hock Károlynak állandó nyomtatványkiállítások rendezésére vonatkozó indítványát a közgyűlés egyhangulag elfogadja. Elnök rövid buzdító beszédben kéri a megjelenteket a Szakkör érdekében való munkálkodására, s miután a március hó 25-26-án rendezendő nemzetközi nyomtatványkiállítást a szaktársak figyelmébe ajánlotta, a közgyűlést berekeszti.

Választmányi ülés 1911 március 17-én. Jelen vannak: elnök, alelnökök, titkár, pénztáros, ellenőr, I. és II. gazda és 17 választmányi tag. Igazolva távol: Pollák Aurél, Bauer Henrik és Preusz Mór. Elnök üdvözlő a megjelenteket és a választmányi ülést megnyitja, azon reményének ad kifejezést, hogy az új vezetőség a most kezdődő körében minden tudását és igyekezetét a Szakkör felvirágoztatására fogja fordítani. Fuchs Zsigmond és Richter Márton a rájuk esett választást nem fogadták el, a választmány ezt tudomásul veszi s helyükbe a póttagok sorából Novák Lászlót és Kun Mihályt hívja be. Elnök elrendeli a bizottságok megválasztását. A szakbizottságba kiküldettek: Faltusz Ede, Wanko Vilmos, Aigner Antal ifj., Bauer Henrik, Brezniczky József, Fekete Béla, Hock Károly, Jánosi Péter, Janovszky János, Kizsol László, Kún Kornél, Novák Alajos, Prünner Arnold, Stalla Márton, Stefáni József, Szauer Adolf, Spitz Adolf és Steinherz Miklós; elnöke: Pavlovszky J. Alajos, jegyzője: Pollák Aurél. Az irodalmi bizottság tagjai lettek: Pollák Aurél, Burgheim Károly, Busay Balázs, Frisch Árpád, Gondos Ignác, Klein Armin, Novitzky N. László, Preusz Mór, Schornstein Jakab, Sarlós Lajos és Werth László; elnöke: Faltusz Ede, jegyzője: Wanko Vilmos. A vigalmi bizottságba kiküldettek: Bozsik István, Boros Dezső, Goldberger Armin, Frisch Árpád, Brezniczky József, Kizsol László, Gyöngyösi Sándor, Koch Ferenc, Sarlós Lajos, Stalla Márton, Steinherz Miklós és Schornstein Jakab; elnöke és jegyzője maga választja. Elnök bejelentése kapcsán elhatározza a választmány, hogy Szegeden április havában nyomtatványkiállítást rendez, s előadóul az elnököt küldi ki. I. alelnök jelentése a szaktanfolyamok beosztásában történt változtatásról tudomásul szolgál. Elnök jelentése a jövő őszi tanfolyamok előkészítő munkálatairól tudomásul vétetik. Pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és tagsági forgalomról tudomásul szolgál. A tervbevett hajókirándulásra vonatkozólag részletes jelentés és mérleg előterjesztését kéri a választmány. A Gulenberg-szobor ügyének tanulmányozására bizottságot küld ki a választmány s ennek tagjaiul Werth László, Goldberger Armin, Sarlós Lajos, Gyöngyösi Sándor és Gondos Ignác tagtársakat választja meg. A Grafikai Szemle megjelenésére vonatkozó interpellációra adott vá-

a matricaraktár megfelelő csatornájának száját, ahonnan a matrica a gyűjtőszijra esik, hogy ezen folytassa útját a sorzóba.

A leszedett matricasorok átvitele a gyűjtőhelyről (sorzóból) az öntőkerékhez s onnan pedig az osztószerkezethez elevátor-rendszer szerint megy végbe.

Ha a matricasor le van szedve, illetve a sorzó körülbelül megtelt, akkor a gépszedő a jobb kéz mellett levő kézi emeltyű segítségével a gyűjtőt egészen a sor-átvivő szánkóig emeli, mely aztán a matricasort légnyomás segítségével két ruganyos ujj közé fogja s az öntőkerék előtt levő második elevátorhoz viszi.

Most már a többi mechanikai géprészek is szabályos működésbe hozatnak. A sort átvivő szánkó a következő sor átvétele végett kiindulási helyére visszatér, a második elevátor pedig a matricasorral az öntőkerékben levő öntő-mintához süllyed, ez pedig az olvasztott ólommal telő öntőtégely szájához tapad.

Ezalatt működésbe jön a sor-kizáró-szerkezet, mely egyidejűleg az öntőszivattyú dugattyúját is lefelé nyomja és a hig ércet az öntőmintába löveli. Az így megöntött sor rögtön megkeményedik.

Az öntés megtörténtével az öntő-tégely visszatér a rendes helyére, s az öntőkerék egyet fordulván az alján levő kis kés segítségével a sor talpát a kívánt magasságra gyalulja; ezután egy tolóka kilöki a mintából a megöntött sort, mely két simító kés között csuszlik ki a többi sorokhoz.

A matricák mindjárt az öntés után magasabbra emeltetnek, hogy azokat az osztó elevátor átvehesse. Az osztó elevátor a matricákat fogaiknál fogva a raktár felső részén levő osztószerkezethez viszi, ahol egy folyton mozgó emeltyű felemeli és az osztórudra tolja.

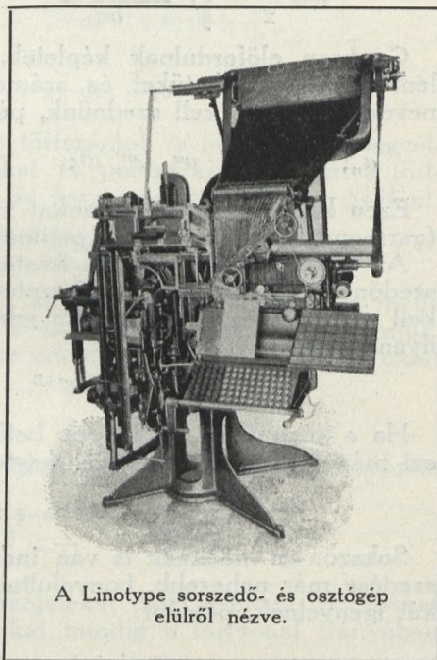
Az osztórúd hosszantbevágású bordázattal van ellátva, melyen a matricák fogaiknál fogva függnek és annak belső és külső oldalain elhelyezett sima illetőleg csiga-alaku acélhengerek segítségével továbbvezettetnek addig, míg saját csatornájuk fölé érnek, ahol az osztórúd bordája meg lévén szakítva, a matrica a saját csatornájába esik.

Amint e leírásból is kivehető, a matricák valóságos körforgást végeznek, s így lehetséges csak, hogy mialatt egy sor elosztódik, addig egy másik sornak az öntése és egy harmadiknak a leszedése történhetik meg.

Most pedig áttérek a Linotype egyes fontosabb alkatrészeinek ismertetésére.

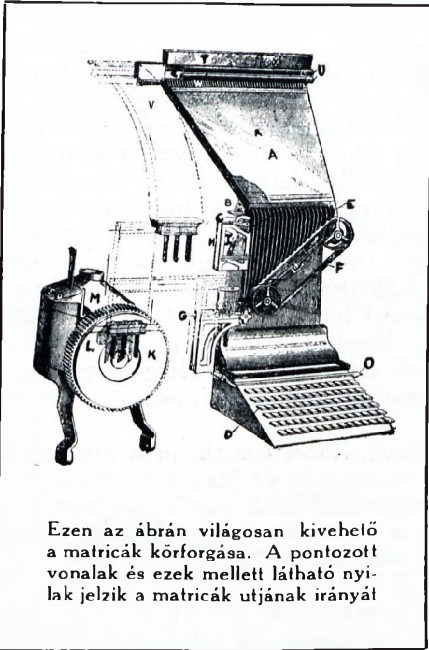
A matricaraktár a gép felső részét alkotja, s 92 csatornával bír, melyeknek mindegyike más-más betűnek van szánva. Az e betűnek két csatornája van és ezek önműködőleg felváltva vannak használatban. Külön csatornájuk van a kézi kisegítő matricáknak, melyek azon keresztül a raktár jobboldalán levő tartóba csuszognak. A raktár, mely körülbelül 1400 matricát tartalmaz, meglehetősen súlyos, úgy hogy a betűnem változtatása esetén szükséges kicseréléséhez két ember kell.

A matricák 20-30 milliméter magas rézdarabokból készülnek, melyeknek belső szélébe a betűk negatív képe van belepréselve, a külső szélén pedig a rendes betűkép van beleégetve, mialtal lehetővé tétett, hogy a gépszedő a leszedett sort még az öntés előtt átolvashassa és a hibákat kijavíthassa. A matrica felső részén vannak az osztásnál fontos szerepet játszó fogak, az alján pedig a betűvágás (szignatura),

A Linotype sorszedő- és osztógép elülről nézve.

mely minden betűnemenél más, ami arra jó, hogy a különböző betűnemenhez tartozó matricák össze ne kevertessenek; ezt az osztószerkezet elején levő ellenőrző pecek — mely a más bevágású matricákat nem engedi az osztórudra tolni — megakadályozza. Vannak olyan matricák is, melyeken két, sőt újabban háromféle betű negatívjai vannak bepréselve; ezeket a két illetve hárombetűs Linotype-gépeken használják, s a többszörösen kevert szedések előállításánál különösen beváltak. Ha egy sorban kétféle betűt használunk, úgy a kiemelő

Ezen az ábrán világosan kivehető a matricák körforgása. A pontozott vonalak és ezek mellett látható nyilak jelzik a matricák utjának irányát

írásból szedett szavakat egy keskeny acélrugó beljebbállításával magasabbra emeljük, s ez által azok a rendes betűből szedett szavakkal egy sorba kerülnek.

A matricaraktár alsó részének baloldalán láthatjuk a kizáróékeket tartalmazó szekrényt. — Az ékek ugyancsak billentyűzés után kerülnek a szavak közé, s a sort önműködőleg egyenletesen kizárják. Figyelemre méltó, hogy a kizáróék nélkül szedett vagy tökéletlenül kizárt sornál az öntőszerkezet nem működik.

A Linotype szedő-, kizáró-, öntő- és osztó-szerkezetei egy egyszerű tengelyrud (Excenterwelle) hozza működésbe.

Mialatt e tengelyrud egyet fordul, a hozzákapcsolt excenterék segítségével valamennyi emeltyű mozgásba jön s az emeltyűrügök mindaddig távolnak, míg am azok nyugpontra nem érnek.

A Linotype sorszedő és öntő-gép egyik legfontosabb alkatrésze az olvasztótégely, melynek gázzal való hevítésére a legnagyobb figyelmet és gondot fordítsunk. Az ölmot nem szabad túlhevíteni, s hogy ezt ellenőrizhessük, legcélszerűbb fokmérőt használni, ha ilyenrel nem rendelkezünk, úgy megfelel e célnak egy darab papír is, melyet az ölmoba mártunk, s amennyiben az barnára pörkölődik az annak a jele, hogy az ölmot túlforró. Ez esetben ajánlatos a gázgőt egy kicsit lecsavarni, s az öntést 1-2 percig szüneteltetni. Az öntőtégelyből távolítsuk el az ölmot felületén uszkáló piszkot és salakot, mert ez sok kellemetlenségnek lehet okozója.

A Linotype rendszeren 28 ciceró szélességű sorok szedésére van berendezve (újabban már 34 ciceróra is átalakították), s kolonell vastagságtól kezdve ciceróra is önthet sorokat. A sorszélesség változtatásánál az öntőmintába a kívánt szélességnek megfelelő betétdarabot kell helyezni. Természetesen a sorkilövő nyelvet és a sorzót is a szükséges szélességre kell beállítani.

A forgásnak kitett gépalkatrészek olajozókészülékkel vannak ellátva; vigyázni kell azonban arra, hogy a matricákhoz és az osztórudhoz olaj vagy nedvesség ne érjen, mivel az olaj a matricákhoz tapadva, azokat a csatornákból való könnyű kijövetelükben gátolja. A kizáróékek mindig tiszták és szárazak legyenek, oldalairól távolítsuk el az ölmoszilánkokat, mert ezáltal megakadályozzuk, hogy a szavak és betűk között maszatok keletkezzenek. Az elgörbült matricákat helyezzük használaton kívül; ilyenek nemcsak azt osztórudat rongálják, de a csatornákat is. A matricákat időközönként benzinnel tisztítsuk meg, s ugyanakkor a raktárban lerakódott ölmopot is távolítsuk el.

Hogy jó és gyors gépszedők lehessünk, elsősorban szükséges, hogy helyes nyelvtani érzékkel és kéziratok olvasásában való gyakorlottsággal rendelkezünk.

Gyenge idegzetű vagy szivbajos, rövidlátó egyéneknek nem aján-

lasz tudomásul szolgál. A feleslegessé vált berendezési tárgyak értékesítésével Bozsik István, Boros Dezső és Goldberger Armin biztatnak meg. A tanfolyamokhoz szükséges Mäser- és linoleumlemezek beszerzéséhez a választmány hozzájárul. Ülés vége.

Pénztári kimutatás 1911. évi február haváról. Bevétele: Athozat

a múlt óról 584'43 K, 10 darab hitelszövetkezeti részjegy 100.— K, Gutenberg szobor-alap 1035'81 K, Ács Mihály-alap 507'47 K, február hó 25-iki estély bevétele 632'80 K, tagsági díjakból 777.— K, összesen 3766'91 K. Tagságdíjakban befolyt: Allamnyomda 13'80, A Nap 2'40, Athenaeum 54.—, Baptista-nyomda 3'60, Budapesti nyomda és lapkiadó 2'40, Bpesli könyvnyomdaváll. 4'80, Bercsényi-nyomda 3.—, Berkovits-nyomda 1'20, Budapesti Hirlap 7'20, Buschmann-nyomda —, Egyetemi nyomda 4'80, Egyleti tisztviselők 9'60, Európa 1'20, Fritzn-nyomda 3.—, Franklin 63.—, Franklin-fiók 6'60, Fried és Krakauer —'60, Galitzenstein 3'60, Garai 2'40, Globus 10'20, Grafikai intézet 2'40, Hamburger és Birkholz 1'80, Hungária 9'60, Hornyánszky 12'60, Jókai-nyomda 1'80, Fővárosi —, Károlyi 1'20, Kellner Ernő 7'20, Kertész —, Korvin Testvérek 3'60, Községi nyomda 3.—, Légrády 18'60, Löbl D. és Fia 3'60, Löbl Mór 1'80, Magyar Hirlap 3'60, Markovits és Garai 3.—, Márkus Samu 6'60, Máv. menetjegy-nyomda 3.—, Minerva 1'80, May-nyomda 6.—, Muskát-nyomda 1'20, Otthon-nyomda 1'20, Pallas 21'60, Pannónia 1'20, Pápai Ernő 6.—, Pátia 19'80, Pester Lloyd 7'80, Pazmanium 12'60, Pesti könyvnyomda r.-t. 27.—, Posner K. L. és Fia 10'20, Radó Izzor 1'80, Révai és Salamon 7'20, Rigler J. Ede 6'60, Rothberger és Weisz —, Roth József 3.—, Rózsa K. és neje 7'20, Stephaneum 10'80, Székesfőv. házi nyomda 26'40, Schmidl S. 1'80, Schulhof-nyomda 4'80, Thalia —'60, Turul-nyomda —, Várnai-nyomda 7'20, Világosság-nyomda r.-t. 29'40, Weisz L. és F. —, Wodianer Fülöp és Fiai 24.—, Woititz-nyomda 1'80. Vidékről: Esztergom 12.—, Pécs 43'20, Nyitra 8'40, Miskolc 19'20, Gyoma 4'80, Temesvár 14'40, Nagybacsanak 6.—, Turócszentmárton 3'60, Székesfehérvárról 4'80, Szombathely 10'80, Debrecen 19'80, Arad 21'60, Szekszárd 11'40. Egyesektől befolyt 66'60 korona. — Összes tagdíjbevétele 777.— korona.

Kiadás: február hó 25-iki jelmezestély kiadása 639'46 K, helyiségbérlet febr.-ápr. negyedrre 229'10 K, szerkesztő fizetése 150 K, Grafikai Szemle mellékleteire 441'15 K, januári lap-expedició 46'14, a győri kiállítás költsége 38'95, szaktanfolyam 27.— K, Deutscher Buchgewerbeverein tagsági díj 20'70 K, adminisztrációs és portó-kiadások 16'33 K, világitás 6'86. — Összes kiadás 1615'69 korona. — Készpénz e hó végén 378'54 K, Tíz darab Hitelszövetkezeti részjegy á

10 K = 100 — K, Gutenberg szoboralap 1165-21 K, Áca Mihály-alap 507-47 K. Összeesen 3766'91 korona.

Tagsági forgalom 1911. évi március havában. Beléptek a Körbe: Szamek János (Uránia), Friedmann Lipót (Hornvánszky), Görtler Lajos (Rusznák), Dedákn Miklós (Szabadka), Polgár Jakab, Hevesi Károly (Korvin), Frányó József, Weisz Mór I. (Löbl), Seidmann Henrik, Trebits Sándor (Gyoma), Hámornik Aladár, Herzog Mór, Schärf János (Világosság), Mayer V. Ignác, Révay Kálmán, Stein Izidor, Szabó Imre VI. (Rigler), Papp Gyula (Baptistanyomda), Herstik Márton, Lendvay István, Papp Rezső, Rosenzweig József, Szuszky István (Fried és Krakauer), Bicskei Pál, Mátrácz János, Schneider Gyula (B. Hirlap), Klein Jenő (Székesfőv.), Okenfuaz Sándor (Hamburger és Birkholz), Bodri Lajos, Reich Jenő (Kaposvár). A hó végén 14 tiszteletbeli és 1333 rendes, összesen 1347 tag.

Körünk jelenlegi helyiségéből április hó 1-én kihurcolkodott, miért is szükségesnek tartjuk figyelmeztetni a szaklátsakat, hogy a kör hivatalos helyiségét az *anyaegyesület* üléstermének (befejárt a *Typographia udvari szobáján keresztül*) tettük át, ahol vasárnaponként délelőtt 9—1 óráig tartunk hivatalos órát s ugyanott vehetik igénybe a tagok a könyvtárt, a szak- és egyéb folyóiratokat, valamint a rendelkezésükre álló társasjátékokat. Amennyiben az ülésterem el lenne foglalva, a hivatalos órákat a *Typographia udvari szobájában* tartjuk meg.

MELLÉKLETEINKRŐL

Lapunk e havi számának mellékletei a következők:

Előfizetési felhívás. Tervezte és szedte Fekete Béla. Károlyi-nyomda, — *Műsor és táncrend.* Tervezte Pollák Aurél. — *Cimlap.* Tervezte Hock Károly. E két mellékletet a Bíró és Schwarcz-nyomdában nyomták. — *Gleitsmann E. T. festék-mintalapja.* — *Meghívó.* Tanműhelyi munka. — *Levélfej.* Szedte Krausz Jenő, nyomta Kovács József. Pápai Ernő nyomdája. — *Cimlap.* Tervezte és szedte Hock Károly, Hungária-nyomda nyomása. — *Előfizetési felhívás.* Nyomta Kis Kálmán. — *A borítékot* Brezniczky József tervezte és szedte, a nyomást Bauer Henrik végezte a Világosság könyvnyomdában.

Öt beküldött melléklet a jövő számra maradt.

SZERKESZTŐI POSTA

Szerkesztői zárlat május hó 15-én, cikke és hosszabb közlemények beküldésének határideje május 10.

A Magyarországi könyvnyomdászok és rokonszámabeliek szakköre kiadása. Felelős szerkesztő: Wanko Vilmos. Világosság könyvnyomda Rt. nyomása, Budapest VIII, Conti-utca 4

latos a szedőgéphez ülni, mivel a szedőgépen való munka több fizikai erőt igényel, mint a kézi szedés.

Sokan az ellenkezőt hisszik, pedig úgy áll a dolog, hogy a gyengébb szervezetű egyének nem igen bírják ki a szedőgép mellett való munkát, mivel az olvasztótégelytől eredő nagy hőség valamint az abból — bár csak kis mértékben — kiáramló, orrfacsaró ólomgázok megtámadják az ember belső szervezetét s így nagyobb bajoknak, betegségeknek okozóivá válnak. A gép működése egyébként sem csöndes s a folytonos zaj és kattogás az idegrendszerre is káros befolyást gyakorol.

A gép működését folyton figyelemmel kell kísérni, hogy az esetleg felmerülő akadályokat rögtön elháríthassuk és ezzel nagyobb bajoknak elejét vegyük.

Meg kell szoknunk a helyes ülést is. A szedésnél kissé a gép felé hajolva üljünk, s a billentyűznél az ujjakat váltakozva használjuk; a balkézhez eső 1-4 sor billentyűn mindig balkezünk ujjainal, míg a közép- és jobboldali gombokon jobbkezünk ujjainal billentyűzzünk. Az ujjak soha ne keresztezzék egymást, mert ez a szedés gyorsaságát megnehezíti, s ne szokjuk meg a merev ujjmozgást sem, hanem könnyedén mozgassuk azokat. A billentyűket csak igen gyengén szabad érintenünk; az erős billentyűzést következtében sokszor több matrica csuszik ki a raktárból, s a billentyű-excenterek, valamint a gummihengerek is rongálódnak. Kezünk tiszta és száraz legyen, nehogy a gombok hamar piszkosakká váljanak, s a megérintett géprészek megrozsdásodjanak.

A szedésnél a kéziratról ne betűzve kopogtassuk le a szöveget, hanem legalább egy sorra valót olvassunk le és tartsunk emlékeztünkben, hogy a billentyűzést figyelemmel kíséreshessük. A szedést csak a sor vége felé lassítsuk, hogy a matricák összetorlódását elkerüljük, a helyes elválasztásokra s a sor átolvasására kellő figyelmet fordíthassunk.

Ha észrevesszük, hogy egy matrica nem esett le, akkor a billentyűzést beszüntetve, nézzünk utána, vajjon az osztó- és billentyűszerkezet excenterei működnek-e, esetleg a gummihengerek nincsenek-e elkopva, mert mindenesetre ezek egyikénél lesz a hiba.

Kerüljük a soroknak kézzel való kizárását, mivel ezt az ékek maguk végzik el, s ez alól csak az igen keskeny szélességre szedett soroknál van kivétel, amikor csak egy-két ék kerül a sorba, ilyenkor a térső-billentyűk segítségével kizáró-matricákkal töltjük ki a hiányzó kizárás helyét.

A sort ne küldjük erősen kizárva az öntőkészülékhez, mert ezáltal a matricák, a két bakke közé szorítva, elgörbülnek és nagyon sok esetben „spriccert” okoznak.

Az öntött sorokat nézzük meg gyakrabban, nehogy a betüképek — az ólom elhidegülése következtében — elmosódottak legyenek. Az elhasznált ólmot mindig pótoljuk ki, de tulsok nyersanyagot ne rakjunk be az olvasztó tégelybe, mert ez esetben a hig ólom befagy és csak idővesztéssel hevíthetjük fel oly fokra, hogy ismét tovább dolgozhassunk.

Ha a szedőgéptől csak egy kis időre is eltávozunk, ne feledjük az indítókészüléket, elzárni s a munka befejezésekor pedig a billentyűszerkezetet valamint a matricaraktárt is zárjuk el, nehogy avatatlan kezek a gépen kárt okozzanak.

* * *

A fentiekben tölem telhetőleg igyekeztem a Linotype szerkezetét, annak működését és a gépen való munkát megismertetni. Cikkemnek nem az a célja, hogy annak egyszerű elolvasása után valaki mindjárt jó gépszedővé váljon; de mert tudom, hogy a Linotype — legyen az bármilyen jól megszerkesztett gép — csak akkor működik akadálytalanul, ha a gépszedő annak szakszerű kezelésével teljesen tisztában van: cikkemben több évi gyakorlatom tapasztalatait sürtem le, s ezek között a kezdő gépszedő megtalálja mindazon jó tanácsokat, melyeknek a gyakorlati életben hasznát veheti. *Littauer Lipót.*

Az összes szedőgépek között
első helyen áll és a legtokéletesebb!

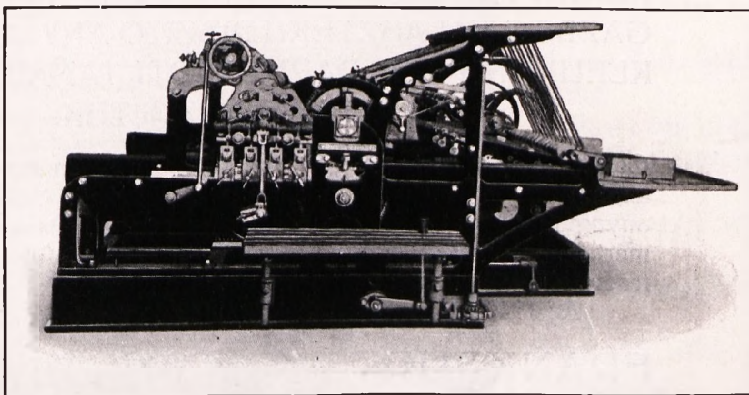
Lanston-Monotype

egyres betüket öntő szedőgép, mely a
legpontosabb munkát végzi és
igy a leghasznavehetőbb!

Árvetésekkel, kiszámításokkal, valamint munkatervekkel készséggel szolgál
Garda Henrik, a Lanston-Monotype egyedüli
árusítója, Leipzig, Buchgewerbehaus

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁRA / BUDAPESTEN

*Könyvnyomdai gyors-
sajtók vasuti rendszerü
menettel. Könyvnyomó
gyorssajtók két- és négy-
pályás görgő-járáttal.
Kromótipiai gyorssajtók
rövidített ivkivezetőkkel
és gyűrűs kirakódob se-
gélyével. Kétfordulatu
gyorssajtók előlki-
rakóval. Könyvnyomdai gyors-
sajtók görgő-pályával.
Könyvnyomdai kézisajtók
és könyvkötészeti gépek*

Körforgó nyomógépek ujság- és illusz-
trációnyomásra, meghatározott és változ-
tatható ív nagyságok számára készülnek.

BAER OTTÓ FESTÉKGYÁRAI

Gyártelep Solymár, Budapest mellett.
Városi iroda és raktár Budapest, VI,
Liszt Ferenc-tér 8. sz. Telefon 93-29

A grafikai iparágakhoz szükséges összes fekete, valamint színes festékek gyártása. Különlegesség a "Vorán" kő- és könyvnyomdai fekete festékek; eddig felülmulhatlan gyorsan szárad. Vezérképvisellete s nagy raktára a "Chromo" altenburgi papirgyárnak, J. F. Daechsler langenaltenheimi kőbányájának, Hutter és Schrantz nemezgyárának. Grafikai osztály: A kő- és könyvnyomdai szakmához szükséges kellékek nagy raktára. Hengeranyaggyár s hengeröntőműhely. Litografiai kövek. Körforgógép-nemez, könyvnyomdai gépekhez szükséges alátét-nemezek, stereotipiai matricanemezek

WALDMANN FERENC

BUDAPEST, VI,
NAGYMEZŐ-U.43

PAPIRGYÁRI RAKTÁR

CÉGJEGYZŐK: ACZÉL
MÁRTON, BILD LIPÓT.
TELEFON INTERUR-
BAN 96-19

Allandó nagy raktár a nyomdászati szakmában előforduló papirban. Több előkelő papirgyár lerakata. Különlegességek: különféle boríték- és levélpapír, kromó-, illusztrációs nyomó- és könyvpapirokban. Kívánatra papírmintákat azonnal küldünk ingyen és bérmentve

KLEUKENS-ANTIQUA

KURZIVVAL, FÉLKÖVÉRREL, SZÉP INICIÁLÉKKAL, ÉS
GAZDAG VÁLASZTÉKÚ DISZÍTÓ ANYAGGAL, MELYEK
KLEUKENS W. F. DARMSTADTI TANÁR TERVEI SZE-
RINT KÉSZÜLTEK.

Célszerűségük és szépségük által a gyakorlatban annyira beváltak, hogy azokat egy modern nyomda sem nélkülözheti. Szakkörökben ezen új anyagunkról rövid idő alatt máris a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak, mert ez úgy könyvek, mint akszidens-munkák és újság-hirdetések diszítésére a legalkalmasabb. Legnagyobb kitüntetések. Porosz állami érem.

Az 1910-iki brüsszeli világiállításon az első díjjal kitüntetve.

FRANKFURT AM MAIN · BARCELONA
BAUER_SCHE GIESSEREI

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETÜ-
ÖNTŐDE RÉSZVÉNYTÁRS.

H. BERTHOLD

BERLIN SW.

FIÓKOK WIEN, SZENT-
PÉTERVÁR, MOSZKVA
ÉS BAUER & CO.
STUTT GART

Nagy választék különféle körzet és betü-
ujdonságokból, rézleániakból és vignetták-
ból. Nagy választék orosz betükből. Teljes
nyomdai berendezések gépekkel és segéd-
eszközökkel. Szolid kivitel. Árajánlással
és mindennemű felvilágosítással szolgál:

PUSZTAFI ZSIGMOND

BUDAPEST, V, AKADÉMIA-UTCA 8

BERLINI KŐ- ÉS KÖNYV-
NYOMDAI FESTÉKGYÁR

**HANS
WUNDER**

G. m. b. H. Könyv- és könyomdai, fekete és
színes festékek. Legjobb minőségű
Germania-hengeranyag bármely
rendszerű gép számára (körforgó-
géphez is). Különlegesség: **Gloria**,
(festékpótanyag), a festék lehuzó-
dását meggátolja. Fénykék **Perga**,
nagyon elterjedt s szívesen veszik.
Wunder-fekete, fénylik és gyorsan
szárad, ezért igen ajánlatos ár-
jegyzékek nyomásához. Könyv-
kötőfestékek. Atnyomó-papírok:
Rekord, berlini és transparent

VEZÉRKÉPVISELŐSÉG ÉS EGYEDÜLI RAKTÁR:
GOLDSTEIN ADOLF, BUDAPEST
VII, KAZINCZY-UTCA 32. SZÁM. TELEFON 23-41

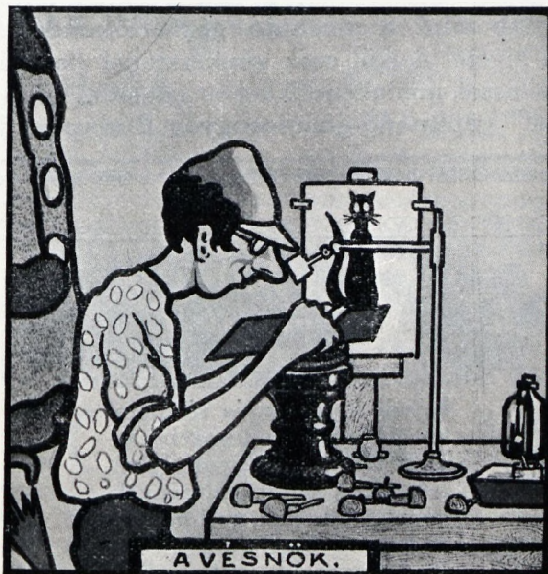
HERBST S. FOTOKEMIGRAFIAI MŰINTÉZET

Budapest, VIII, Bezerédi-u. 19 (saját ház)

TELEFON-SZ.: 424

*A legtökéletesebb és
legjobb gépekkel fel-
szerelt műintézet el-
fogad minden a repro-
dukáló szakba vágó
munkák kifogástalan
kivitelét. Különösen
ajánlja rézbe mara-
tott címke-készítme-
nyeit mindennemű
ipari célokra.*

Különféle klisék
ipari célokra
raktáron

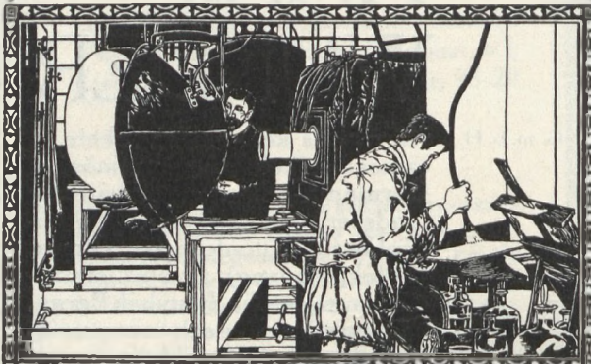

TELEFON-SZ.: 424

*A vésnök is komoly
legény,
Javitgat a kép tetején.
Valósággal nagy sze-
rencse:
Kéznel van a lupa-
lencse.
Igy igazgatnak a
képen,
Herbst S. klisé-
műhelyében.*

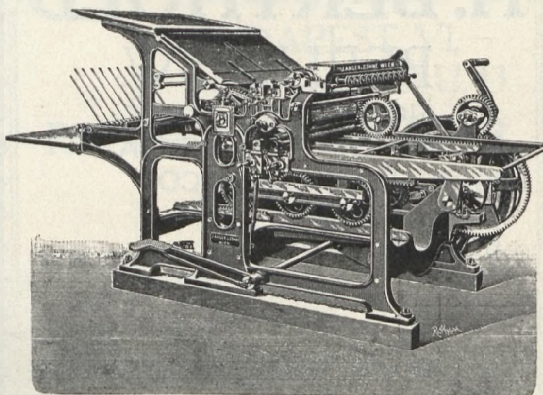
Figyelmeztetjük
ciklus-
hirdetésünkre

C. ANGERER ■ SÜRGÖNYCIM ■
& GÖSCHL, WIEN XVI.
 CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI UDVARI
 FOTOKEMIGRAFIAI MŰINTÉZETE

Cink-, réz-, és acélklisék könyv- és dombornyomásokhoz. Szabadalmazott új autotipiai eljárás. Művészi kivitelű három- és négyszinnyomású klisék. Fotolitografiai péplevonat. Rajzanyagok gyártása, és pedig: szemcsézett rajzpapír köre való lehúzáshoz, valamint karcpapír, kréta és tus. Autogravurok, új nyomtatási eljárás művészi sokszorosításhoz

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE
Josef Anger & Söhne
 WIEN-HERNALS, HAUPTSTR. 122

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papirgyarak, könyvkötők, üzleti könyveket készítő gyarak, dobozgyártók részére legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel. Magyarországi képviselő

**SILBERER ADOLF, GRAFIKAI SZAK-
 ÜZLET, BUDAPEST VII, DOB-UTCA 53**

Ne használjunk rongyot

gépmosásra illetőleg géptisztításra, mert abban gyakran fertőző betegségek csirái vannak, amellett drágább mint a mosható géptörlőkendő. A Budapesten létező nagyobb nyomdáknak kivétel nélkül csak gépkendőket használnak tisztító anyagul. Mindennemű felvilágosítással, mintakendőkkal és ajánlattal mindenkor szívesen szolgál **Szabó Rezső "Mercur" gépkendő-gőzmosógyár Budapest, IX, Soroksári-út 138**

**AUTOTIPIA
 FOTOTIPIA**

Készít horgany- és rézmaratású kliséket a legjobb kivitelben. Házonkívüli felvételeket, úgymint építmények, gépek, tájképek, festmények és iparművészeti tárgyakról a legjutányosabb árak mellett.

**FOTOLITO-
 GRAFIA**

TELEFON 679

TELEFON 679

CINKOGRAFIAI
MŰINTÉZET

KOBLINGER GYULA

BUDAPEST, VII. KER.,
CSENGERY-UTCA 22.
TELEFON-SZÁM 14-61

KÉSZIT MINDENMŰ KLISÉKET MŰ-
VEKHEZ, FOLYÓIRATOKHOZ, VALA-
MINT ÁRJEGYZÉKEKHEZ, HIRDETÉ-
SEKHEZ. ÉPÍTÉSZETI STB. TERVEKET
FOTOLITOGRAFIAILAG SOKSZOROSIT

LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR AZ
EGÉSZ BIRODALOMBAN. ALAPITVA
1848. GYÁR: MÖDLING. WIENI FIÓK-
TELEP: III, WEISSGÄRBERSTR. 22-24.

Mödlingi Gyorssajtógyár

ezelőtt Kaiser L. Fiai R.-T. Budapesti
fióktelep: VII, Akácfa-utca 13. sz.

Magyarországi képviselő: Első
Magyar Betüöntőde R.-Társ.
Budapest, VI, Dessewffy-utca
32. szám. Telefon-szám 23-70.

Egyszerű könyvnyomdai gyorsajtók vasuti
és körmozgású menettel. Kromó- és auto-
tipia-gépek frontkirakóval vagy anélkül.
Rapid-gyorsajtók görgőjarral. „Doppel-
rapid“ Miehle-rendszerű kétfordulatu gyors-
ajtók. Különleges körforgógépek gyártása.
Tökéletes kivitel, gyors és igen könnyű járás.
Különféle új és javított gépek nagy raktára.

Új grafikai szaküzlet!

Horvát Lajos

Budapest, VI, Dávid-
utca 8. Telefon 123-09

Szállít és raktáron tart könyvnyomdák, könyomdák,
könyvkötők, klisékészítők és más sokszorosító mű-
iparágak részére az üzemhez szükséges összes beren-
dezési tárgyakat, úgymint: gépeket, betűket, rézleáni-
kat, felszerelvényeket, litografiai köveket, alumínium-
lemezeket, rasztereket, valamint egyéb szakcikkeket.
Vezérképviseltek és képviseltek Magyarország és
a keleti államok részére: Bauersche Giesserei,
Frankfurt a. M. és Barcelona. Herbst & Illig, Frankfurt
a. M., Kohinoor-Raster. A. Hogenforst, Leipzig, gép-
gyár. Hutter & Schrantz A.-G., Niemes, nemezgyár.
Edm. Obat, Leipzig, boríték- és papirkülönlegességek.
Riese & Pohl Nachf., Berlin, amerikai gyorsajtók.
Roman Scherer A.-G., Luzern, fabetűgyár. Zierow &
Meusch, Leipzig, rézleániagyár. Szakavatott kiszolgálás

Az 1910. évi brüsszeli világkiállításon a legmagasabb díjjal, a „Grand Prix“-vel kitüntetve.

KÖ-ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁRAK GLEITSMANN E. T.

Képviselet: *Tanzer Miksa*
grafikai szaküzlet, Buda-
pest, VII, Akácfa-utca
50. szám. Telefon 13-70

Különlegesség: gyorsan száradó fekete festékek. Könyv-
nyomáshoz: SPECIAL. Könyomáshoz: PERFEKT. A fes-
tékek több minőségben és különféle árakban kaphatók.

Victorline

kétirásu sorszedő-, öntő- és osztógép

a legtekintélyesebb nyomdáknban van
üzemben és mindenütt a megrendelők
legnagyobb meglegedésére működik

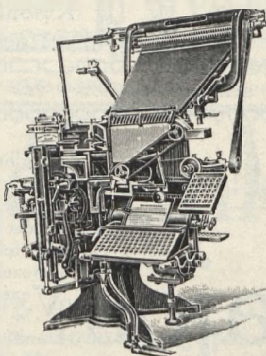
A Victorline ez idő szerint a következő városokban van kiállitva:
Berlin, Leipzig, München, Zürich, Wien, Prag, Amsterdam és London.
A Victorline Budapesten 1911. évi április havában volt kiállitva.

BIZONYLATOK A VICTORLINE KITÜNŐ HASZNÁLHATÓSÁGÁRÓL

Hannover, 1911 február 14.

Szívesen igazoljuk, hogy az Ön által 1910 november közepe táján szállított két Victorline-géppel, melyek ezen idő alatt folyton kettős munkamenetben voltak üzemben, teljesen meg vagyunk elégedve. Dacára, hogy a közelmúltban teljesen gyakorlatlan személyzettel voltunk kénytelenek dolgozni, nagyobb üzemzavarok nem voltak.

Kiváló tisztelettel
ppa. BUCHDRUCKEREI
E. A. H. MEISTER & CO.
gez. L. Dörnke.

Hagen i. W., 1911 február 21.

Örömmel tudatom Önnel, hogy a január elején szállított Victorline-géppel igen meg vagyok elégedve. A gép különösen szolid kivitele és nyugodt járása miatt igen ajánlható. A különféle ujitások és javítások, melyeket a gépen eszközöltek, igen nagy előnyére szolgál. Nagy örömmel, szinte kötelességemnek tartom, hogy a Victorline-gépet főnöktársaimnak mindenkor nagy dicsérrettel ajánljam. Tisztelettel

gez. C. HINNERWISCH
Verlag des Evangl. Gemeindeblattes
für Hagen und Umgegend.

M.-Gladbach, 1911 február 9.

Azon kérelmének, hogy az Ön által szállított Victorline sorszedőgépről bizonylatot küldjünk, szívesen teszünk eleget. Dacára annak, hogy nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy igen merész dolog lenne ez, ha nem egy olyan gépről volna szó, mely ugy alkatrészénél mint szállítóképességeinél fogva oly tökéletes nem volna és ez irányban minden kétséget feleslegessé nem tenne.

Az Ön által szállított gép, mely üzletünkben több mint 6 hete üzemben van, azon gépek egyike, melyeknek szállítóképessége attól függ, hogy ki kezeli. Hogy kezdettől fogva a legnagyobb szállítóképességet elérjük, csak kitünő erőkkel dolgoztattunk rajta, és kijelentjük, hogy a Victorline minden tekintetben kiváló szedőgép és kétbetűs rendszere minden követelményeket kielégít. Hasonló szerkezetű más szedőgépekkel szemben igen sok szerkezeti ujitással előnyben van, eltekintve attól, hogy az arra vonatkozólag is fölénytel bir.

Tisztelettel WESTDEUTSCHE LANDESZEITUNG
Gladbacher Volkszeitung und Handelsblatt
G. m. b. H. gez. Paul Fiedler.

General Composing Company G. m. b. H.

London

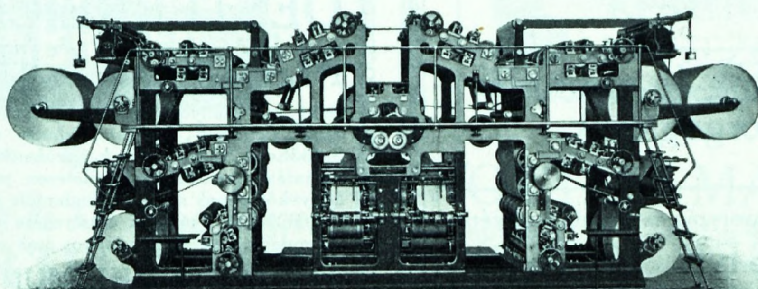
Berlin SW 68

New-York

VOGTLÄNDISCHE MASCHINEN- FABRIK

(Ezelőtt J. C.
& H. Dietrich)

Aktien-Ges.
Plauen i. V.

64 oldalas négytekerces
teljesen szalagnélküli körforgógép
4 hajtogató-készülékkel.

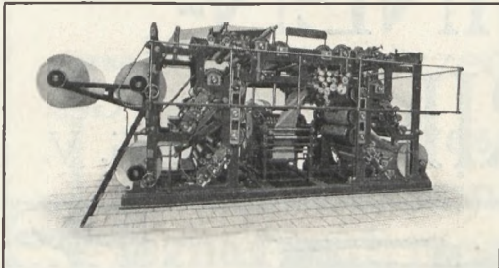
Előnyei: könnyü hozzáférhetőség, tökéletes működésű hajtogató-készülék, kis térfogat, jelentős hajtóerő-megtakarítás, kényelmes kezelés. Elsőrendű anyag.

Körforgógépek gyártása és szállítása mindenféle nagyságban és változatban. A legmodernebb öntődei berendezések. Komplet gyorsöntőgép „Rotoplate“

Számítások és árvetések készséggel adatnak. Képviseelő Magyarország és Ausztria részére
PAUL KEIL, WIEN XVIII., WÄHRINGERSTRASSE 135

Maschinenfabrik Augsburg- Nürnberg A.-G.

Gyorssajtók és nyomdai
körforgógépek

Képviseelő Magyarország és Ausztria részére
POLACSEK JÓZSEF
WIEN, IV. BEZ., BELVEDEREGASSE 3.

FISCHER ÉS MIKA BETÜÖNTŐDE BUDAPEST

VI, RÉVAY-UTCA 6. SZ. TELEFON 28-62

Elvállal egész nyomdai berendezéseket. Célszerű és divatos könyv- és címzetükből nagy választékot tart. Készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben. Ajánlja szab. nyomdai vonalzó berendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 K

OESTERREICHER ÉS MÁRKUS, GÉPGYÁR

Saját gyártmányu amerikai tégelynyomó-sajtók, papírvágó-, perforáló-, korrekturelhúzó- és lemezollógépek. Szedőhajók, sorzók, stégek, zárókarikák, vas-ürtégek és különféle használt és tökéletesen javított nyomdai és könyvkötőgépek raktára. Mindenféle gépek javítása, ugyisintén teljes nyomdák áthelyezése elfogadatik. Teljes nyomdaberendezések jutányos árak mellett szállítatnak.

BUDAPEST, VII, MUNKÁS-UTCA
14. SZÁM. TELEFON-SZÁM 52-71

STEMPEL D. BETÜÖNTŐDE R.-T., FRANKFURT A. M.

Több háromszáz személynél. Kivitel minden országba. Ékezetek minden nyelvhez

Gyártja a Mergenthal szedőgép belüli kézi szedésre való használatra, Rézlelniagyár Galvanoplasztika Vésnöki intézet

Kiválóan szép és praktikus újdonságok a modern nyomdai munkák kiviteléhez, úgy- mint: könyv-, akcidens-, körlevél- és írott betűkből, iniciálék, körzetek, ornamentek, díszítések, polytypok, vignetták stb. stb.

Költséggaránálattal és minálakkal készséggel szolgál a magyar-országi vezérképviselő:

SII.BERER ADOLF, grafikai szaküzlet
VII., Dob-utca 53 BUDAPEST VII., Dob-utca 53

KÖNIG és BAYER-nél
BUDAPEST, VII. KAZINCZY-U. 32.
4-83: TELEFON: 4-83.

MINTÁK, AJÁNLATOK ÉS VÁZLATOK DIJ-
MENTESEK. FELVÉTEL HÁZON KIVÜL IS

FŐKÉPVISELET ÉS ÁLLANDÓ RAKTÁR
MÜLLER TESTVÉREK
 BUDAPEST, V, SÓLYOM-UTCA 13. SZÁM

WOTTITZ MANFRÉD

Budapest, VI, Eötvös-utca 48. Telefon 18-99.
 Dombornyomásokhoz való stanznik, fototípiák,
 kemigrafiák, autotípiák, klisék három- és négy-
 színű nyomáshoz. Fényképfelvétel házon kívül

Gutenberg-Haus Gebr. Geel, grafikai szaküzlet

Wien VII₂, Lerchenfelderstr. 37

TÁVIRATI CIM: GEEL, WIEN. FIÓKTELEP;
 PRÁGÁBAN. ALAPITTATOTT 1884. ÉVBEN.

MAGYARORSZÁGON KÉPVISELI: KRAMMER
 LIPÓT, BUDAPEST, VI, FELSZŐ ERDŐSOR 50. SZ.

AZ EREDETI MERGENTHALER

LINOTYPE

Kő- és könyvnyomdai gyorsajtók a legújabb és legversenyképesebb kivitelben. Taposó-gyorsajtók: Eredeti „Viktoria” tégelynyomógépek a legfinomabb ábra- és dombornyomáshoz. Eredeti „Viktoria-Herkules” a legerősebb dombornyomáshoz. „Viktoria-Merkur” tégelynyomógép finomabb akcidens- és merkantil-munkákhoz. Eredeti „Liberty” tégelynyomógépek tányérfestékezéssel. Segédgépek, kellekek, anyagok nyomdák, könyvkötészetek és a rokonszakmák részére csak elsőrendű kivitelben. Nyomda-berendezések. Faber és Schleicher-gyártmányú litografiai gyorsajtók.

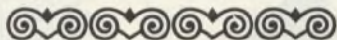
SORSZEDŐ- ÉS ÖNTŐGÉPEK

KIZÁRÓLAGOS ÁRUSÍTÓI MAGYARORSZÁGON,
 AUSZTRIÁBAN ÉS A BALKÁN ÁLLAMOKBAN.

A **LINOTYPE HATFÉLE** kivitelben készül:
Egybetűs sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE**.
Kétbetűs sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE**.
Kétbetűs sorszedő- és öntőgép **IDEAL**. **Kétbetűs kettős táru** sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE** (négyféle betű szedéséhez). Legújabb!
Hárombetűs sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE**.
Hárombetűs kettős táru sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE** (hatféle betűtípus szedéséhez).

HENGERÖNTŐ-MŰHELY LAPOS ÉS KÖR-
FORGÓ-GÉPEKHEZ. OLCSÓBB ÉS JOBB
AZ OTTHONI ÖNTÉS NÉL

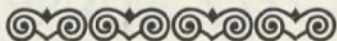

Első magyar könyv-
és nyomdai festék-
és hengeranyag-gyár

Berger és Wirth

Budapest IX, Márton-
utca 19. Telefon 56-64

Ujság-, diszmű-, illusztráció-,
mű- és mindenfajta színes
festékek, kencék, bronzok a
grafikai iparágak számára.
"Bianka", "Patent" és "Vik-
toria" hengeranyagok koc-
kázott és sima táblákban.

TÖRZSGYÁR: LIPCSE. FIÓKGYÁRAK:
BARMEN, BERLIN, SZENTPÉTERVÁR,
FLORENZ, PÁRIS, LONDON, NEWYORK

HERMANECI PAPIRGYÁR

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST VI, GYÁR-U. 38

GYÁRT: FINOM, FAMENTES
IRODAI ÉS MERITETT, RAJZ-
ÉS SZÍNES PAPIROKAT, STB.
ROTÁCIÓS PAPIR GYÁRTÁSA

CS. ÉS KIR. UDVARI BETÜÖNTÖDE,
RÉZLÉNIAGYÁR ÉS VÉSŐINTÉZET

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI

WIEN, VI. BEZ., MILLERGASSE 23.
Szállít teljes nyomda- és tömöntőde-berende-
zéseket a legmodernebb anyaggal a legolcsóbb
és legkényelmesebb fizetési feltételek mellett

MAGYARORSZÁG VEZÉRKÉPVISELŐJE:
VÁCZY ISTVÁN, BUDAPEST, VIII,
SZENTKIRÁLYI-UTCA 3, II. EM. 17.

Költségeloirányzatokat és mintalapokat kész-
séggel díjmentesen rendelkezésre bocsájtunk

KLISÉK: AUTOTIPIA,
KROMÓTIPIA, FOTO-
TIPIA ÉS FOTOLITO

KÖNIG ÉS TÁRSAI

FOTOCINKOGRAFIAI
MŰINTÉZETE, BUDA-
PEST, VII. KERÜLET,
WESSELÉNYI-U. 54. SZ.
TELEFON-SZ.: 127-65

MINTÁK ÉS VÁZLATOK DIJTALANUL

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS.

ajtó alá rendezett első kötetemre
hirdetek előfizetést azon biza-
lommal, hogy ismerőseim és
barátaim szeretettel fogadják
könyvemet, s idegen olvasóim
is egyéni megnyugvással la-
pozzgatnak benne. * A kötet
május végén fog megjelenni

LABDARÓZSA

címmei Károlyi György kö-
és könyvnyomdájában. * * *

Előfizetési ára három korona,
díszkötésben nyolcz korona.
Budapest, 1911. március hó.

ANDRISKA KÁROLY

A BUDAPESTI UJSÁGIRÓ EGYESÜLET ALMANACHJA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VI, TERÉZ-KÖRÚT 28. SZ.

A Budapesti Ujságíró Egyesület idei Almanachja 1911 május havában fog megjelenni. A magyar írói, politikai és művészi világ *legelőkelőbb képviselőinek* érdekes közleményei, nyilatkozatai és feljegyzései fogják ezt a kötetet a könyvpiac *szenzációs eseményévé* avatni. Az eddigi kiadványokat tartalomban, diszes kiállításban és gazdagságban minden tekintetben felülmuló diszmun-kának *rendkívüli érdekességet fog kölcsönözni* impozáns belső értékén kívül páratlan *sokoldalúsága*, amelylyel a közönségnek kiváló írók tollából tájékozást ad a magyar irodalmi és társadalmi élet *legaktuálisabb kérdéseiről*. A pazar kiállítású diszmunka gróf Khuen-Héderváry Károly miniszterelnök, gr. Zichy János kultuszminiszter, Kossuth Ferenc, Berzeviczy Albert akadémiai elnök, Kabós Ferenc képviselőházi alelnök, Beöthy Zsolt Kisfaludy-társasági elnök, gróf Tisza István, Prohászka Ottokár, Justh Gyula, Elek Pál, Lánczy Leó, Eötvös Károly és a politikai, irodalmi, művészeti és társadalmi élet diszességeinek legjaván kívül megszólaltat mindenkit, akinek *tekintélyt, népszerűséget, érdemet* biztosított a magyar közélet terén való működése.

A kötet *szépirodalmi* része a mai magyar szépirodalom elsőrangu és legkitünőbb elbeszélőinek legjava munkáit

□	A MERCUR-KÖR
□	HANGVERSENYÉNEK
□	MŰSORA

□	SASKÖR
□	1911 MÁRCZIUS 24-ÉN

□	MŰSOR.

1.	Bevezető. Elmondja Tarján Elek úr.
2.	a) Wagner: Tanhäuser, versenydal. b) Leoncavallo: Bajazzok. Prologus. Éneklí: Deutsch János úr.
3.	Cabaret dalok. Éneklí: Medgyaszay Vilma úrhölgy.
4.	a) Wagner: Részlet Tanhäuserből. b) Mozart: Részlet Varázsfuvolából. c) Schubert: Aufenthalt. Éneklí: Venczell Béla úr.
5.	a) Gábor Andor: Jaj az a Zerkovitz. b) Kövály Gyula: Lehár dirigál. Előadja: Kövály Gyula úr.
□	Az énekszámokat dr. Szirmay Albert úr zeneszerző kíséri zongorán.

□	AZ ÉBREDÉS DALKÖR
□	FARSANGI JELMEZES
□	TÁNCZESTÉLYE

□	TÁNCZREND
□	1911 FEBRUÁR 27-ÉN

□	TÁNCREND.
□	Szünóra előtt

Csárdás

Boston

I. Négyes

Csárdás

□	Szünóra után

Csárdás

Keringő

Tipegő

II. Négyes

Csárdás

ULRICH B.J.

◆|BUDAPEST, VI. ANDRÁSSY-UT 28|◆

INTERURBAN ÁLLAMI TELEFON: 32
TELEFONSZÁMOK : 74-41, 74-42, 74-43
SÜRGŐNYCIM ULRICHIB BUDAPEST
POSTATAKAREKPÉNZT.SZÁMLA 796

INTERURBAN STAATSTELEFON : 32
TELEFONNUMMER: 74-41, 74-42, 74-43
TELEGR.-ADR. ULRICHIB BUDAPEST
POSTSPARKASSEN-CONTO NR. : 796

KÜLÖN ÁRJEGYZÉK

SIMA FELSŐRÉSSZEL
• BIRÓ VIZVEZETÉKI •
SZERELVÉNYEKRŐL

1911

MINDENNEMŰ CSÖVEK, LÉGSZESZ-, VIZ- ÉS GŐZ-
VEZETÉKI FELSZERELÉSEK, SZERSZÁMOK ES
GYÁRI TECHNIKAI ESZKÖZÖK RAKTÁRA.
A WINIWARTER G.-FELE BÁDOG- ÉS ÓLOMÁRÚK
DITMAR R.-FÉLE MŰAGYAGÁRÚK EGYEDÜLI
ELÁRUSÍTÓJA MAGYARORSZÁGON.

GLEITSMANN E. T.

FESTÉKGYÁRAI

WIEN

BUDAPEST

TURIN

RABENSTEIN

DRESDEN

TRELLEBORG

ALAPITVA

1847-BEN

K. K. PRIV.
EISEN- UND BLECH-
:: FABRIKS-GESELLSCHAFT ::

BUREAU:
WIEN I. BEZIRK
HEGELGASSE 7.
TELEGRAMM ADRESSE
:: BLECHUNION :: WIEN
TELEFONNUMMER 4491

UNION

WERKE:
WÖLLERSDORF, ZÓLYOM

BUREAU:
IN BUDAPEST V.
GÉZA-UTCZA 6.
TELEGRAMM ADRESSE
VASUNIO :: BUDAPEST
TELEFONNUMMER 2034

♦ 1911 ♦

♦

BLECHE

Meghivó

Meghívó

az 1911. év február 23. az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola növendékei által a Katholikus Kör összes terméiben IV. ker., Molnár=utca 11. rendezendő, zene számokból és vidám előadásokból álló, műsorral egybekötött

táncestélyre

Kezdeté este 9 órakor. Belépő díj:
személy jegy 2 K család
jegy 3 személyre 5 K

A tiszta jövedelmet a diákasztal alapjára fordítjuk, tekintve a jótékony célt, felülfizetéseket köszönettel fogadunk és hirtalpig nyugtázunk. ∴ Jegyek előre válthatók a rendezőség bármely tagjánál és este a pénztárnál. ∴ Kézifestésű levelező lapok, festmények és iparművészeti tárgyak elárusítása és kisorsolása.

Járó Imre
Jeddy Sándor
József Jenő
Káldory Lajos
Keitner Miksa
Keleti Sándor
Kemény Emil
Kiss Imre
Klosius Károly
Kónya Zoltán
Kovács Pál
K. Kovács Pál
Madarász Imre
Major István
Matéka Sándor
M. Mórocz Dénes
Mottl Román
Németh György
Palánszky János
Pampell Mihály
Pataky Andor
Pálmüller Ferenc
Pepera Károly
Petrezselyem Mihály
Predmerszky Béla
Prohászka József
Rados Károly
Rediger Béla
Rozsek Hugó
Sántha László
Schalamonek Károly
Schön Károly
Schröder Károly
Singhoffer Gyula
Steiner István
Szabó Endre
Szekeres Béla
Steiner József
Tihanyi Imre
Tóth Gyula
Tóth Károly
Turmayer Béla
Uhlaczký József
Vad Gyula
Vöröss Gyula
Zsadányi János

Diszelnök
Dr. Czákó Elemér
igazgató h.
Tanár elnök
Dr. Náday Pál
Vigalmi bizottság
Elnök
ifj. Havranek Lajos
Pénztáros
Bierbauer Viktor
Ellenőrök
Krusnyák Károly
Rámor Alfréd
Titkár
Deutsch Imre
Rendezők
Adami Oszkár
Amberg József
Baráth István
Bentsik Pál
Csermendy Elemér
Enner Károly
Erbits Jenő
Ébrey Győző
Fáry János
Feiber Sándor
Feiszt Antal
Fejes Gyula
Fekete Lajos
Fuchs Antal
Gaál Sándor
Gáblík Antal
Gábor Nándor
Gadányi Jenő
Gallász Nándor
Garamvölgyi Árpád
Grisel János
Gyurich István
Hauptmann Károly
Heim József
Hemerka József
Hevesi Károly
Horváth Jenő

WEISZ FÜLÖP ÉS FIA · BUDAPEST

PAPIRDISZMŰÁRU, GYÁSZPAPIR- ÉS LEVÉLBORITÉKGYÁR

TELEFON SZ.: 77—04

VII. KERÜLET, WESSELÉNYI-UTCA 41

TELEFON SZ.: 77—04

Budapest, 191

GYAKORLATI SZEDÉS
A GRAFIKAI SZEMLE 1911. ÉVI MÁRCZIUS HAVI SZÁMÁNAK MELLÉKLETE

LESSING-ANTIQUA

MINT KÖNYV- ÉS CÍMIRÁS ELSŐRANGU!

WILHELM WOELLMER'S

BETÜÖNTÖDÉJE ÉS RÉZLÉNIAGYÁRA / BERLIN SW 48

Admiral! Utolsó ujdonság!

*A legsikerültebb betüöntődei termék! Előkelő
metszése és formája miatt rendkívül hatásos!*

*Wilhelm Woellmer's betüöntődéje
és rézlénia gyára : Berlin SW 48*

A TYPOGRAPH-SZEDŐGÉP

birtokosainak, mint valamennyi körültekintő nyomdatulajdonosnak az az óhajtása, hogy nyomdájuk betüváltéka a legtökéletesebb legyen. Eme kívánság kielégítésére szolgál a Typograph-szedőgép

518-FÉLE BETÜKÉSZLETE

mely ezen régen kipróbált szedőgép birtokosainak rendelkezésére készen áll. Ezen betükészlet 133-féle fraktur és 385-féle antiqua (beleértve 59-féle orosz, görög és arab betüt) betüből áll. Ezen választék folytonosan újabb vágásuakkal lesz kiegészítve és ez a magyarázata annak, hogy a Typograph-szedőgép minden világrészben fokozatosan terjed, mert a lehetőségig gazdag betüválték

A NYOMDÁSZ BÜSZKESÉGE

Magyarországi képviselő: ADLER J., Budapest, VI, Podmaniczky-utca 18. sz.
Budapesti képviselő: TANZER MIKSA, Budapest, VII, Akácfa-utca 50. szám

A világ legrégebb, leghíresebb és legnagyobb nyomdai festékgyára

Lorilleux Ch. és Társa

Iroda és raktár: Budapest, IV. ker., Ferenc József-rakpart 27. szám. Telefon 37-58.

Alapítva 1818. évben. 11 gyár és 50 lerakat az egész világon. Az 1899. és 1900. évi párisi világkiállításon versenyen kívüli jurytag. Grand Prix: St. Louis 1904, Lüttich 1905, Milano 1906 és Brüsszel 1910. évben

Magyarországi gyár: BUDA-
FOKON, Budapest mellett.

Fekete és színes festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti és valamennyi grafikai szakma részére. Arany- és ezüsfestékek. Másolófestékek. Hengeranyagok és azok öntése. Kencék. Preparált papírok könyvnyomdák részére.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS
GALVANOPLASZTIKA

ELSŐ

RÉZLÉNYIA-GYÁRTÁS
MECH. GÉPMŰHELY

MAGYAR BETÜÖNTŐDE RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VI, DESSEWFFY-UTCA 32. TELEFON 23-70

Folyton dúsraktárt tart magyar és minden idegen ékezetű könyv- és címbetűkből, valamint körzetek, rézlényiak és különféle anyagokból. Egész nyomdai berendezések gyorsajtókkal együtt, jutányos feltételek mellett, gyorsan fogatosítatnak.